

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Monika Benáčková

**Vliv radikalizace Ženské sociální a politické unie na boj za
ženské volební právo ve Velké Británii**

bakalářská práce

Praha 2010

Autor práce: Monika Benáčková

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Lenka Rovná CSc.

Oponent práce: PhDr. Zuzana Kasáková

Datum obhajoby: 2010

Hodnocení:

Bibliografický záznam

BENÁČKOVÁ, Monika. *Vliv radikalizace Ženské sociální a politické unie na boj za ženské volební právo ve Velké Británii*. Praha: Karlova univerzita, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, 2010. 52 s. Vedoucí diplomové práce Prof. PhDr. Lenka Rovná CSc.

Anotace

Bakalářská práce „Vliv radikalizace Ženské sociální a politické unie na boj za ženské volební právo ve Velké Británii“ pojednává o militantní organizaci Ženská sociální a politická unie, která působila v britském ženském hnutí na počátku 20. století. Unie zvolila radikální cestu k vyjádření svých názorů a její postupy většinou překračovaly hranici zákona. Militantnost byla postupná a reagovala na momentální počínání vlády ve věci ženského volebního práva. Radikalizace je v práci rozdělena do třech stupňů podle charakteristických metod každého z nich. Fáze rétorická, agresivní i teroristická měly značné důsledky pro průběh britského ženského hnutí. Konsekvence pro ženské hnutí obecně a z rozhodování politiků jsou analyzovány samostatně, přestože je potřeba v nich vidět spojené nádoby, které spolu přirozeně souvisí. Práce se zabývá i dobovým kontextem, který je právě pro posouzení zásluh Ženské sociální a politické unie na volebním právu, zásadní.

Annotation

My bachelor's thesis deals with Impact of radicalization of Women's Social and Political Union on women's suffrage in Great Britain. This is a organisation which chose militant methods to express its opinions unlike other women's suffrage movements in Britain preferred moderate non-militant ways to show Government their attitude. Militancy escalated by degrees and responded on Government behavior in women's suffrage issue. Radicalization is divided in three degrees and every grade is characterized by very specific form of militancy. The rhetoric, aggressive and terroristic phase influenced decision of deputies upon women's suffrage and upon women's suffrage campaign in whole. Consequencies on women's campaign in whole and on

decisions of deputies are considered separately although they are naturally connected. A historic context of the beginning of 20th century is crucial for understanding the whole issue.

Klíčová slova

Radikalizace, Velká Británie, sufražetky, Ženská sociální a politická unie, Asquith, militantnost, ženské hnutí za volební právo

Keywords

Radicalization, Great Britain, suffragettes, Women's Social and Political Union, Asquith, militancy, women's suffrage

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne

Monika Benáčková

OBSAH

ÚVOD	8
1. LEGISLATIVA TÝKAJÍCÍ SE PRÁV ŽEN	13
1.1. PRÁVNÍ ZAKOTVENÍ VOLEBNÍHO PRÁVA	13
1.2. DÍLČÍ ÚSPĚCHY	13
2. VZNIK ŽSPU A POČÁTEK JEJÍ RADIKALIZACE	15
2.1. PANKHURSTOVI	15
2.2. NEZÁVISLÁ LABOURISTICKÁ STRANA (INDEPENDENT LABOUR PARTY)	18
2.3. ZALOŽENÍ ŽSPU	19
2.4. RADIKALIZACE ZAČÍNÁ	19
2.5. VNITŘNÍ USPOŘÁDÁNÍ UNIE	21
3. POSTUPNÁ RADIKALIZACE	22
3.1. RÉTORIKA	22
3.2. AGRESIVNÍ PŘÍSTUP	24
3.2.1. <i>Kamení</i>	25
3.2.2. <i>Hladovky</i>	26
3.3. TERORISMUS	28
3.4. NEPLACENÍ DANÍ	28
3.5. EMILY DAVISON	29
4. POLITICKÉ DŮSLEDKY	31
4.1. HISTORICKÝ KONTEXT	31
4.1.1. <i>Nezdolný Asquith</i>	32
4.2. ROZLOŽENÍ PŘÍZNIVCŮ A ODPŮRCŮ V BRITSKÉM PARLAMENTU	33
4.3. CONCILIATION BILL	35
5. DŮSLEDKY PRO ŽENSKÉ HNUTÍ	40
5.1. ZÁJEM VEŘEJNOSTI	40
5.2. PREZENTACE SKRZE NOVINY	41
5.3. VYTVÁŘENÍ NOVÝCH ORGANIZACÍ	42
5.4. ANTISUFRAŽISTICKÉ HNUTÍ	42
6. VÝVOJ PO VÁLCE	44
ZÁVĚR	46
SUMMARY	49
POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE	51

Seznam zkratk

NUWSS – National Union of Women's Suffrage Societies

ŽSPU – Ženská sociální a politická unie

ÚVOD

Ve své bakalářské práci se budu zabývat tématem ženského hnutí, které se v historii dělí do dvou fází. První vlnou feminismu se rozumí proces ukotvení základních politických a společenských práv v zákoně. V některých státech byla první vlna ukončena až v druhé polovině 20. století (např. Švýcarsko 1971). Druhá vlna ženského hnutí představuje snahy změnit společenské stereotypy a postavení ženy v různých oblastech společenského života. Tato fáze začala v 60. letech 20. století a dá se považovat za stále probíhající. Ve své práci se budu zabývat událostmi spadající do první etapy feminismu.

Vzhledem k tomu, že v práci užívám pojem feminismus, považuji za důležité jej vysvětlit. Definicí feminismu existuje velké množství. Jednu z nich je možno nalézt na českém portálu o feminismus. Jedná se o: „*komplex ideologií, sociálních teorií a politických hnutí, jejichž cílem je výzkum a potírání jevů, které lze považovat za projevy a součást utlačování žen, jako sociální skupiny.*“¹ Moje práce zapadá do období prvopočátků feminismu a pro definici tohoto období bych použila úryvek z knihy Lynn Abrams *Zrození moderní ženy, Evropa 1789 – 1918*. Tuto fázi popisuje jako „*aktivní protest proti skutečné diskriminaci žen na rozličných polích veřejného i soukromého života: v manželství, ve vzdělávání, na pracovišti, u soudu i v politice.*“²

Nejintenzivnější kampaň za ženská politická práva probíhala ve Spojených státech amerických a na starém kontinentě ve Velké Británii. Předválečná Británie, je místo, kde se zrodila Ženská sociální a politická unie (dále jen ŽSPU), hlavní téma mé bakalářské práce. Tato organizace vnesla do britské kampaně žen za jejich práva jiný rozměr a nebála se sáhnout po agresivních metodách k vyjádření svých postojů. Nemilitantní přístup ostatních organizací považovaly členky Unie za nedostatečný a neefektivní. Věřily, že agresivními postupy mohou problém žen zviditelnit a přimět vládu ke změně politického nastavení. Aktivity ŽSPU také daly vznik pojmenování rozlišující ženy bojující za ženského volební právo podle metod, které k tomu využívaly. Pro představitelky organizací, jež usilovaly o dosažení volebního práva legální cestou, se začal používat výraz sufražistky. Naopak sufražetky byly ženy, které svými postupy i porušovaly zákony a používaly militantní až teroristické jednání.

¹ <http://www.feminismus.cz/slovnicek.shtml#F>, staženo 18. 5. 2010

² Abramsová, Lynn, *Zrození moderní ženy. Evropa 1798 – 1918*, (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005), s. 259 - 260

Sufražetky, ačkoli to bylo původně obecné označení, se staly synonymem pro členky ŽSPU.

Ženské volební právo je důležitou součástí tvorby moderního politického systému a nezbytným prvkem moderní společnosti. To je důvod, proč mě toto téma zaujalo a zároveň se spojilo se zájmem o dějiny západní Evropy. Konkrétně činnost ŽSPU ovlivnila dějiny feminismu a zapsala se do nich nerasmazatelným způsobem. Teritoriální zařazení mé práce vyplývá z působnosti Unie, a tím je Velká Británie. Časově práce spadá do rozmezí mezi lety 1903, kdy organizace vznikla, až do roku 1914 do vypuknutí první světové války. V tom roce Unie vyhlásila zastavení všech militantních akcí, aby se vláda mohla plně soustředit na probíhající válku. Organizace se už po několika letech zpátky ke svým činnostem nevrátila a došlo prakticky k jejímu zániku. Dalším důvodem, proč vývoj ŽSPU budu sledovat pouze do roku 1914, je první světová válka. Ta představovala velký obrat ve vnímání žen a pro ženské hnutí znamenala poměrně hladký průběh schválení volebního práva pro ženy nad 30 let v roce 1918, což byl průběh, který si asi nikdo v předválečné Británii neuměl představit.

Sufražetky patří mezi nejvýraznější prvek ženského hnutí a často jsou jim připisovány velké zásluhy na přijetí volebního práva. Ve své práci bych se proto ráda pokusila zjistit, zda jsou tyto zásluhy oprávněné a zda postupná radikalizace Unie ovlivňovala přijetí volebního práva pro ženy a povědomí o ženské otázce. Pokusila jsem se zaměřit především na zhodnocení důsledků, které činnost Unie přinesla, a jaký byl význam její působnosti v ženském hnutí.

Ženská otázka je téma poměrně důkladně zpracované a často se v literatuře o ženském hnutí objevuje i zmínka o militantních sufražetkách jako zajímavý příspěvek pro zpestření. Důraz je v takových pracích kladen především na popis těch nejvýraznějších akcí a praktik Unie. Zdrojů, které se zabývají ŽSPU podrobněji, existuje několik, ovšem všechny jsou zaměřeny na určitý aspekt hnutí.

Velmi bohatým zdrojem informací mi byla kniha Andrew Rosena *Rise up, Women! The Militant Campaign of the Women's Social and Political Union 1903 – 1914* z roku 1974. Tato kniha se podrobně chronologicky zabývá historií ŽSPU, popisuje její činnost, včetně cenných informací o vnitřním fungování Unie. Z knihy Rosena jsem vycházela zejména při hledání číselných informací a přesného popisu akcí sufražetek. Další monografií o ŽSPU je kniha *The Transfiguring Sword: The Just War of the Women's Social and Political Union* od autorky Cheryl Jorgensen – Earp. Kniha, vydaná v roce 1997, se zabývá především otázkou, jakým způsobem Unie obhajovala

svoje činy a jaký byl filozofický duch skrývající se za jejich militantní činností. Třetí monografií, s níž jsem pracovala, byla kniha *The Militant Suffrage Movement: Citizenship and Resistance in Britain, 1860-1930* od Laury Nym Mayhall z roku 2003. Jak je z názvu patrné, autorka pátrá po kořenech militantního přístupu Unie, které nachází v britském zapojení do války v jižní Africe³, která podle ní ženské hnutí ovlivnila. Dále se věnuje postoji sufražetek k autoritám a celkově se podrobně věnuje jejich vnímání pojmu občanství.

Z biografií jsem použila dvě knihy o Emmeline Pankhurst, která je ústřední postavou celé organizace. Vycházela jsem z knihy Pauly Bartley *Emmeline Pankhursts* z roku 2003 a June Purvis *Emmeline Pankhursts: A biography* vydané v roce 2002. Jako zdroj informací mi knihy posloužily zejména v druhé kapitole, kde se věnuji vzniku ŽSPU a z obou knih jsem získala zajímavé poznatky ze života Emmeline Pankhurst, ale i celé její rodiny zapojené do organizace.

Pro širší souvislosti zkoumaného problému bylo potřeba více proniknout do britského ženského hnutí celkově. Užitečné informace mi poskytla průřezová kniha Harolda Smitha *The British Women's Suffrage Campaign 1866 – 1928*. Ta se zaměřila na všechny důležité aspekty kampaně za politické zrovnoprávnění žen a čerpala jsem z ní především v kapitolách o zákonech týkajících se možného nového volebního nastavení. Susan Kent ve své knize *Sex and suffrage in Britain 1860 – 1914* popisuje sedm různých oblastí (např. manželství, právo, válka pohlaví), na kterých demonstruje, jakým způsobem byly role muže a ženy ve společnosti rozděleny. Takovýto náhled na problém nabídl cenné informace, které jsem mohla v práci použít.

Důležitou částí mé práce jsou politické důsledky aktivit Unie. Pro tento účel mi nejvíce informací, kromě výše zmiňovaných, poskytla kniha Constance Rover *Women's Suffrage and Party Politics in Britain*. Rover se v ní věnuje jak umírněným sufražistkám, tak i militantním sufražetkám a zabývá se postojem britského parlamentu k ženské otázce. Kniha Constance Rover byla velmi přínosná pro získání ucelených informací o stanoviscích všech důležitých stran v britském parlamentu na počátku 20. století.

Roy Jenkins napsal podrobný životopis Herberta Asquitha, s názvem *Asquith*, a protože tehdejší premiér hrál důležitou roli v ženské otázce a stál v čele britské vlády prakticky během celého aktivního zapojení ŽSPU do ženského hnutí, hledala jsem

³ Tzv. búrské války Velké Británie proti búrským státům Transvaalu a Oranžskému svobodnému státu v letech 1880 – 1881 a 1899 - 1902

informace i v jeho knize. Nicméně Roy Jenkins nevěnoval ženám příliš prostoru, i přesto jsou zejména osobní názory Herberta Asquitha pro moji práci velmi obohacující.

ŽSPU byla díky své militantní činnosti vděčným tématem novin, a proto jsem využila dostupného archivu britského deníku *The Guardian*, ze kterého jsem čerpala zejména články pro dokreslení tehdejšího vnímání jejich aktivit.

Při rešerši zdrojů jsem narazila na problém jejich dostupnosti. Všechny zdroje jsou cizojazyčné a v České republice málo dostupné. Uvítala jsem možnost využít internetovou on-line knihovnu, která mi nabídla několik knih v českých knihovnách nesehnatelných, jež byly pro moji práci důležitým zdrojem informací. Bohužel během psaní práce jsem narazila ještě na jednu knihu, která by mi byla přínosným zdrojem informací zejména pro politický náhled na problém. Kniha Sandry Holton *Feminism and Democracy* ovšem není v českých knihovnách dostupná. Možnost objednání knih přes Institut jsem využila, bohužel žádná z knih nestihla přijít do data odevzdání bakalářské práce a musela jsem hledat jiné cesty, jak knihy získat. Knihu *Feminism and Democracy* jsem ovšem přes velké úsilí nesehnala.

Pro práci jsem si zvolila metodu analytické studie ženského hnutí za volební právo, konkrétně případovou studii na ŽSPU ve Velké Británii v letech 1903 – 1914.

Práce je rozdělena do šesti kapitol. V první kapitole s názvem *Legislativa týkající se práv žen* krátce představuji dosavadní právní zakotvení ženských práv, což je nezbytný kontext pro další části práce. Druhá kapitola *Vznik Ženské sociální a politické unie a počátek její radikalizace*, jak její název napovídá, se věnuje kořenům organizace a sleduje obrat k militantním praktikám. Rodina Pankhurstových je základním kamenem celé organizace, proto okolnostem vzniku Unie věnuji značnou pozornost. Její počáteční aktivity i kontext vzniku jsou klíčem k pochopení pozdějšího chování. Kapitola se ve druhé části zabývá i incidentem, který byl klíčovým bodem jejich přeměny na militantní organizaci. V této části se ještě zmiňuji o vnitřním uspořádání, jehož páteří byla ústava přijatá při vzniku Unie. Stupňující se militantnost je hlavním tématem třetí kapitoly s názvem *Postupná radikalizace*. Taktiku sufražetek v této kapitole dělím podle jejich stupně radikálnosti a poukazuji na fakt, že postupná změna metod k o něco agresivnějším způsobům měla vždy jasný důvod. Jednotlivé stupně jsem pojmenovala podle stupňů bojovnosti. První fáze je rétorická, druhá agresivní a třetí teroristická. Mimo tyto tři skupiny ještě uvádím případ jedné ze sufražetek, která zemřela pod kopyty královského koně během dostihů a jejíž příběh se stal asi nejvýraznějším činem

spojovaným s ŽSPU. Nicméně její smrt nebyla v režii Unie a ona sama byla strůjcem smrtícího plánu. Popis stupňující se radikalizace je důležitý, protože ta měla vliv na nahlížení na Unii a umožňuje to, abych se věnovala ve čtvrté a páté kapitole jejím důsledkům. Čtvrtá kapitola *Politické důsledky* analyzuje, jak chování ŽSPU působilo na rozhodování poslanců a jaký byl historický kontext. Ten je pro hlubší analýzu zásadní, protože ukazuje, že ženské hnutí, potažmo ŽSPU, muselo bojovat nejen s malým zapálením poslanců pro věc, ale jako nepřekonatelná se ukázala překážka v podobě premiéra Herberta Asquitha. Jeho názory na ženská práva byly dlouhodobě negativní a taková silná opozice ženám ztěžovala již tak málo přívětivé vyjednání. Popis důsledků postupné radikalizace na povědomí o ženské otázce ve Velké Británii má za cíl pátá kapitola s názvem *Důsledky pro ženské hnutí*. Vedle politického rozměru měly radikální postupy ŽSPU vliv i na vnímání celého ženského hnutí. Její rázný postup rozdělil dosud relativně pasivní britskou veřejnost a názory na sufražetky se značně lišily. Našly zastánkyně svého jednání, ale na druhou stranu agresivní postupy napomohly také rychlejší organizaci antisufražistických hnutí. V závěrečné, šesté kapitole nazvané *Vývoj po válce* zlehka zabrousím do situace po vypuknutí první světové války. Ačkoli to již nezapadá do mého časového vymezení práce, domnívám se, že je dobré alespoň krátce nastínit, jak válka změnila přístup k ženám a jak se s ní vypořádala ŽSPU.

V závěru práce bych ráda zodpověděla kladenou otázku, a sice zda postupná radikalizace ovlivňovala přijetí volebního práva a povědomí o ženské otázce.

Z důvodu neexistence českých ekvivalentů pro většinu anglických výrazů, které v práci používám (organizace, zákony) uvádím v textu původní znění a jejich překlad potom do poznámky pod čarou. Jediný přeložený výraz, s nímž pracuji v celé práci, je Ženská sociální a politická unie. Tato organizace je ústředním tématem a její název se vyskytuje i v názvu práce, a proto mi přišlo vhodné s názvem Unie pracovat v češtině.

1. LEGISLATIVA TÝKAJÍCÍ SE PRÁV ŽEN

V první kapitole provedu krátký exkurz do historie volebních zákonů, které mohly změnit a nebo změnily situaci žen ve Velké Británii v politické a sociální rovině. Takovýto přehled je důležitý z hlediska povědomí o postavení ženy v britském sociálním systému.

1.1. PRÁVNÍ ZAKOTVENÍ VOLEBNÍHO PRÁVA

Aktivita ženského hnutí je nutné vidět v politickém kontextu; a sice parlamentní volební právo bylo vázáno na majetkové poměry nebo placení daní a bylo přiznáno jenom některým mužům. Během 19. století volební právo postupně upravovaly tři *Reform Acts*⁴. V roce 1832, 1867 a 1884 docházelo k rozšiřování volebního práva natolik, že na konci 19. století měly právo volit v parlamentních volbách dvě třetiny oprávněných mužů. Ženy nebyly ani do jednoho tohoto zákona zahrnuty.

Největším zklamáním pro ženské hnutí byl neúspěch v roce 1884. V roce 1880 se do vlády vrátila Liberální strana, a s tím i naděje na změnu volebního zákona. Ačkoli přes 100 liberálních poslanců deklarovalo svůj pozitivní přístup k volebnímu právu pro ženy, po negativním postoji předsedy a premiéra Williama Gladstona, se rozhodli zákon nepodpořit.⁵

Vůdci Liberální strany se obávali volební reformy, protože věřili, že ženy by volily raději Konzervativní stranu. Ta se sice k volebnímu právu pro ženy stavěla kladně, ale během svého působení ve vládě se nepokusila o žádnou změnu volebního zákona ve prospěch žen.⁶

1.2. DÍLČÍ ÚSPĚCHY

Na přidělení plného volebního práva, které by všem ženám umožňovalo volit do britského parlamentu, si ženy musely počkat ještě několik desítek let. Ovšem dílčím úspěchem bylo přijetí *Franchise Act*⁷ v roce 1869, který umožňoval svobodným ženám a vdovám, splňujícím daňové podmínky, volit v jednotlivých městských

⁴ Přeloženo: Reformní zákony

⁵ Smith Harold L., *The British Women's Suffrage Campaign 1866 – 1928*, (London: Longmann, 1998), s. 10

⁶ Ibidem

⁷ Přeloženo: Zákon o udělení práva

obvodech. V roce 1882 se to rozšířilo na volby do městských rad a v roce 1888 byla oblast rozšířena na hrabství.⁸

Dalším úspěchem pro ženy bylo přijetí *Local Government Act*⁹ v roce 1894. Tento zákon otevřel již existující volební právo i pro vdané ženy. Ty, které splňovaly daňové podmínky, mohly volit a být voleny ve městech a správách hrabství.¹⁰ Právě tento zákon byl vnímán jako důležitý zvrat v kampani za volební právo. To dokládá i fakt, který zmiňuje Harold L. Smith; a sice, že zákon přispěl k expanzi volebního práva a v roce 1900 už ženy čítaly 13,7% voličstva v místních oblastech.¹¹

Neúspěšné snahy získat volební právo nebyly jediným cílem tvořícího se ženského hnutí. Během 19. století došlo díky industriální revoluci k rozbití aristokratických, patriarchálních institucí a společnost se začala budovat na liberální, individuální a rovnostářské filozofii. Zejména střední pracující třída začala svoje práva více prosazovat a sama se chtěla angažovaněji účastnit nového industriálního pořádku.¹² Ale postavení žen ve společnosti neodpovídalo dynamicky se vyvíjející společnosti založené na liberálních hodnotách. Vdané ženy neměly žádná práva a jejich život byl plně závislý na aktivitách manžela. „*Manželstvím se samotná existence nebo právní existence žen zastavila nebo alespoň inkorporovala do té manželovy.*“¹³ Po svatbě žena ztratila právo na svůj majetek, který připadl jejímu manželovi. To se změnilo po přijetí *Married Women's Property Acts*¹⁴ v roce 1870 a 1882, které zajišťovaly vdaným ženám právo na jejich majetek a úspory, jež si do manželství přinesly.

⁸ Rosen Andrew, *Rise up, Women!*, (London: Routledge and Kegan Paul Ltd, 1974), s. 25

⁹ Přeloženo: Zákon o místních samosprávách

¹⁰ Ibidem

¹¹ Smith Harold L., *The British Women's Suffrage Campaign 1866 – 1928*, (London: Longmann, 1998), s. 13

¹² Kent Kingsley Kent, *Sex and Suffrage In Britain, 1860 – 1914*, (New Jersey: University Press, 1990), s. 27

¹³ Ibidem

¹⁴ Přeloženo: Zákon o majetkových právech vdaných žen

2. VZNIK ŽSPU A POČÁTEK JEJÍ RADIKALIZACE

Poté, co jsem nastínila právní stránku otázky ženských práv, se v této kapitole zaměřím na kořeny Ženské sociální a politické unie. Organizace, která reprezentovala militantní proud ženského hnutí a jež se nebála použít i násilí jako prostředek pro demonstraci svých postojů. Specifičnost Unie spočívá také v tom, že jejím základním kamenem je rodina Pankhurstových. Ta, obětovala boji za práva žen celý život a stala se synonymem pro militantní sufražetky. Dále se v této kapitole zaměřím na prvotní incident, který odstartoval radikalizaci ŽSPU a v závěru se pokusím nastínit i vnitřní fungování Unie. Popis historických souvislostí včetně vnitřních mechanismů ŽSPU je důležitý kontext pro pochopení role Unie v ženském hnutí.

2.1. PANKHURSTOVI

Nezastupitelné místo má v dějinách feminismu rodina Pankhurstových. Emmeline a Christabel Pankhurstovy patřily potom k nejvýraznějším osobnostem militantních sufražetek a zejména s nimi je celé působení ŽSPU spojeno.

Rozhodně zajímavý je i mužský článek rodiny Richard Marsden Pankhurst. Syn baptistického opozičníka byl vychováván ke stejným hodnotám, jaké měl jeho otec. A sice jako baptistický opozičník a evangelický liberál.¹⁵ Z univerzity v rodném Manchesteru byl vyloučen pro svůj nekonformní přístup a odjel do Londýna, kde vystudoval právní vědu a stal se z něj doktor práv. Po návratu do Manchesteru získal pověst politického radikála a zastánce školské a sociální reformy. Zároveň patřil k vášnivým obhájčům ženských práv a stal se dokonce členem *Manchester Married Women's Property Committee*¹⁶, ve které zůstal až do své smrti. Komise měla za cíl bojovat proti ztrátě majetku žen po vstupu do manželství. Zákony o právu ženy na její majetek byly nakonec přijaty v roce 1870 a 1882, jak jsem již popsala výše.

Ačkoli byl Richard Pankhurst odhodlaný věnovat svůj život práci a zůstat svobodný, nakonec se oženil s o 24 let mladší Emmeline Goulden. Emmeline se narodila 15. 7. 1858 v Manchesteru jako nejstarší dcera místního zámožného zpracovatele bavlny Roberta Goulden a jeho ženy Sophie Jane Craine. Matka Emmeline měla pevné rodinné vazby na Ostrově Man, kde se narodila. Její rodina tam představovala silný rodový klan, jehož stopy bylo možno dohledat až do vzdálené

¹⁵ Purvis June, *Emmeline Pankhurst: A biography*, (London: Routhledge, 2003), str. 10

¹⁶ Přeloženo: Manchesterská komise pro majetková práva vdaných žen

minulosti. Někteří předkové měli velké problémy s autoritami v době, kdy ostrov Man bojoval o svoji autonomii. Jak píše Bartley obyvatelé Ostrova Man připisují bojovnost Emmeline Pankhurst manské krvi, na kterou jsou patřičně pyšní.¹⁷

Vedoucí žena později založené Ženské sociální a politické unie měla k hnutí za ženské volební právo vždy blízko. Ženské hnutí v Manchesteru bylo velmi silné a Emmelinina matka patřila k jeho sympatizantkám. Již v 15 letech se Emmeline díky své matce účastnila první veřejné akce na podporu ženské emancipace. Setkání uskutečnil *Manchester National Society for Women's Suffrage*¹⁸ v čele s Lydií Becker – vydavatelkou měsíčníku *Women's suffrage Journal* a významnou představitelkou ženského hnutí viktoriánské doby. Její řeč uchvátila mladou Emmeline natolik, že odcházela s pocitem přesvědčení o svém radikálním poslání. „*Myslím, že jsem byla vždycky sufražistka. S mým temperamentem a okolím bych stěží mohla být něčím jiným.*“¹⁹ Právě Manchester stál v čele britského ženského hnutí. Po jeho vzoru se rychle podobné spolky utvořily například v Londýně nebo Edinburgu.²⁰

Z Emmeline se podle jejích rodičů měla stát vzdělaná dáma, a tak jí poslali na studia do francouzského Neuilly, protože úroveň britského školství byla v té době velmi nízká a rodiče raději děti učili doma nebo je posílali do ciziny. Ve Francii studovala až do svých 19 let a propadla všemu francouzskému. Od kuchyně přes jazyk až po velký obdiv k Francouzské revoluci, která jí svými myšlenkami v oblasti ženským práv v pozdějších aktivitách velmi inspirovala. Nedlouho po návratu domů jí čekalo osudové setkání s Dr. Richardem Pankhurstem, ke kterému došlo během politického jednání manželů Gouldenových s Emmeline a právě Pankhurstem.

Richard byl pro Emmeline ideálním protějškem. Byl to muž vzdělaný, radikální idealista ze střední třídy, oddaný sociálním reformám a ženským právům. Ovšem nejdříve Emmeline jeho žádost o ruku odmítla. Manželství v té době představovalo synonymum pro nerovný vztah muže a ženy a podřízení svému muži v majetkové i právní oblasti. Proto navrhla Richardovi Pankhurstovi žít společně v jakémsi „volném svazku“. On, protože už dlouhá léta bojoval se stereotypy, si byl ale vědom, jakého opovržení a nenávisti by byla Emmeline po takovém kroku vystavena, dokonce i ze

¹⁷ Bartley Paula, *Emmeline Pankhurst*, (London: Routledge, 2002), str. 18

¹⁸ Přeloženo: Manchesterský národní spolek pro volební právo žen

¹⁹ Purvis June, *Emmeline Pankhurst: A biography*, (London: Routhledge, 2003), str. 12

²⁰ Kent Kingsley Kent, *Sex and Suffrage In Britain, 1860 – 1914*, (New Jersey: University Press, 1990), s. 186

strany konzervativních sufražistek. Její rodiče byli návrhem šokováni a neuměli si představit jiný než církevně právní svazek.

Náhlé úmrtí Richardových rodičů však situaci vyřešilo samo. Richard, který se svými rodiči žil celý život, byl jejich smrtí velmi zasažen a Emmeline se domnívala, že vystavení dalšímu tlaku, jenž by vznikl kvůli jejich provokativnímu volnému soužití, by na jeho partnera už mohlo být příliš. Svatba se nakonec uskutečnila 18. 12. 1879.²¹ Georges Duby ale uvádí, že stejně jako Emmeline se pro soužití v manželství rozhodlo i mnoho dalších významných feministek. Byl v nich totiž zakořeněn tradiční model rodiny, jakkoli radikálními feministkami byly. Tento postoj byl dán společenským a kulturním prostředím 19. století.²²

První dcera Christabel se novomanželům narodila v září 1880, a jak píše Purvis „*být matkou nikdy nebyla Emmelinina hlavní prioritou*“²³. Svoji druhou dceru Estelle Sylvii, narozenou v květnu 1882²⁴, už proto nevychovávala sama, ale předala ji do rukou chůvy. Možná jedinečný vztah, který si vytvořila se svojí první dcerou Christabel, měl za následek její následování v matčiných stopách a největší zapojení v pozdější ŽSPU.²⁵

V roce 1885 se celá rodina přestěhovala do Londýna, kde se manželé Pankhurstovi začali velmi aktivně zapojovat do radikálních londýnských skupin. Richard Pankhurst se po neúspěšné kandidatuře s podporou liberálů obrátil k radikálním republikánům a Nezávislé labouristické straně. Emmeline se ihned po svatbě začala věnovat doplňování svých znalostí v oblasti politiky. V Londýně uspořádala množství kvazi-politických setkání, díky nimž získávala stále větší politické zkušenosti. Špatná finanční situace rodiny ovšem zapříčinila návrat do Manchesteru. Ten ovšem hrál v dějinách ženského hnutí velmi důležitou roli. Elizabeth Crawford ve své knize o regionálním rozměru ženského boje za volební právo píše, že Manchester byl dominantním centrem žen po 19. i 20. století. Cokoli důležitého se stalo v ženském hnutí, odehrávalo se právě v Manchesteru.²⁶

²¹ Bartley Paula, *Emmeline Pankhurst*, (London: Routledge, 2002), str. 25

²² Duby Georges., Perrot Michelle, *A history of Women in the West*, (Harvard College, 1993), str. 517

²³ Purvis June, *Emmeline Pankhurst: A biography*, (London: Routledge, 2003), str. 19

²⁴ Do rodiny Pankhurstových přibyly ještě 3 děti, a sice Henry Francis Robert v únoru 1884 (zemřel ve věku 4 let na záškrť), Adele Constantia Mary v červnu 1885 a Henry Francis v červenci 1889.

²⁵ Rosen Andrew, *Rise up, Women!*, (London: Routledge and Kegan Paul Ltd, 1974), s. 16

²⁶ Crawford Elizabeth, *The women's suffrage movement in Britain and Ireland: a regional survey*, (London : Routledge, 2006), s. 1

2.2. NEZÁVISLÁ LABOURISTICKÁ STRANA (INDEPENDENT LABOUR PARTY)

Během pobytu v Londýně se politické názory Emmeline a Richarda značně zradikalizovaly a oba se pak stali členy nově se formující Nezávislé labouristické strany. Z jejich pohledu pro ně bylo lákavé, že ženy hrály v této straně ústřední roli v základních požadavcích. Manželé se postupně díky svým schopnostem propracovali na významné posty ve straně.²⁷

Právě v Nezávislé labouristické straně Pankhurstovi poprvé zakusili boj proti autoritám. Během letních měsíců mezi lety 1892 až 1896 se strana každou neděli scházela v parku Clough nedaleko Manchesteru, jehož prostranství mělo sloužit k veřejným účelům. Ovšem v květnu roku 1896 správa parku zakázala další shromáždění strany z důvodu narušování klidu. Neoficiálním důvodem, jak uvádí Rosen, ale pravděpodobně byly politické důvody, protože předseda zmiňované správy byl v nedávných volbách poražen kandidátem Nezávislé labouristické strany.²⁸ Strana ovšem odmítla zrušit svůj tradiční nedělní mítink a policie na to zareagovala výhružkami o rozeznání akce. Zpráva o incidentu se šířila velmi rychle a následující neděli přišlo na prostranství už 1200 lidí.²⁹

Policie už zasáhla a hlavní řečníci byli postaveni před soud, mezi nimi i Emmeline Pankhurst. Ani obhájce obžalovaných Richard Pankhurst nedokázal zabránit soudnímu trestu. Někteří z nich, jež byli obžalováni z *occasioning an annoyance*³⁰, dostali pokutu, kterou ovšem odmítli zaplatit a raději strávili měsíc ve vězení. Po propuštění odsouzených členů Nezávislé labouristické strany se konal velký mítink a slavnostní uvítání s nejužšími spolupracovníky včetně rodiny Pankhurstových.

Incident z Clough nezabránil Nezávislé labouristické strany v pokračování svých aktivit. Správa parku nakonec zrušila svoje rozhodnutí a dovolila konání veřejných vystoupení. Jak zmiňuje Andrew Rosen, mnohem větší význam měla tato událost na pozdější praktiky Emmeline a její dcery Christabel, které zvolily úplně odlišné metody prosazování svých cílů, než jaké volily existující spolky bojující za ženské volební právo. Zatímco tyto organizace se přikláněly k tradičním konvenčním metodám, lídři Manchesterké Nezávislé labouristické strany³¹ se odmítli podvolit právním

²⁷ Smith H., *The British Women's Suffrage Campaign 1866 – 1928*, str. 28

²⁸ Rosen Andrew, *Rise up, Women!*, (London: Routledge and Kegan Paul Ltd, 1974), s. 19

²⁹ Ibidem s. 12

³⁰ Přeloženo: způsobující potíže.

³¹ překlad:

rozhodnutím, které považovali za nespravedlivé. Odmítli platit pokuty a raději si vybrali možnost jít na nějaký čas do vězení. Během uvěznění strana organizovala protesty, vedla čestné pochody za propuštění svých členů, a tím vším získala Nezávislá labouristická strana značnou publicitu a zaplnila stránky manchesterských deníků. Právě tento postup můžeme později pozorovat u ŽSPU.³²

2.3. ZALOŽENÍ ŽSPU

V roce 1898 ve věku 63 let zemřel Richard Pankhurst, a to byla pro celou rodinu velká rána. Emmeline se uzavřela do svého smutku a do roku 1901 opustila veškeré politické aktivity. Znovu ji k politické aktivitě přivedla její dcera Christabel a spolu s ní Emmeline znovu oživila vazby na Nezávislou stranu práce.

Ovšem strana už nebyla tolik odhodlaná bojovat za ženské volební právo, ale zaměřila se spíše na zájmy pracujících žen.³³ To Emmeline přimělo k myšlence založení nové organizace, která by byla orientovaná především na zrovnoprávnění mužů a žen na základě volebního práva. V říjnu 1903 vznikla ŽSPU v čele s Emmeline a Christabel Pankhurstovými za podpory sympatizantů Nezávislé labouristické strany. ŽSPU k ní nebyla oficiálně přidružena, ale ve skutečnosti byla závislá na její popularitě, přednáškové platformě a obecenstvu. V následujících dvou letech ŽSPU napojená na Nezávislou labouristickou stranu zorganizovala několik setkání a mítinků, ale lidé zatím o činnosti samotné ŽSPU příliš nevěděli.

2.4. RADIKALIZACE ZAČÍNÁ

Změna taktiky ŽSPU přichází od Christabel Pankhurst, která cítila, že směřování spolku neudělalo v prosazování jejich zájmů velké pokroky. Liberální strana, od které se očekávala výhra v nadcházejících volbách, uspořádala v říjnu 1905 politický mítink, kde měly promluvit i dvě velké politické osobnosti, sir Eward Grey a Winston Churchill.

Christabel spolu se svojí kolegyní Annie Kenney chtěly znát stanovisko strany, která se měla vrátit zpátky do vlády, v otázce ženského volebního práva a byly odhodlány neopustit místnost, dokud stanovisko strany nezískají. Toho se ovšem nedočkaly a jejich vyrušování a pokřikování bylo zastaveno přítomnými policisty, kteří

³² Rosen Andrew, *Rise up, Women!*, (London: Routledge and Kegan Paul Ltd, 1974), s. 23

³³ *Ibidem* s. 28

vykázali obě ženy z probíhajícího setkání. Christabel chtěla napadnout jednoho z policistů, ale protože měla ruce spoutané, plivla jednomu z nich do tváře. Celý incident skončil zatčením obou žen.³⁴ Na první pohled by se mohlo zdát, že se obě ženy nechaly unést emocemi. Ovšem jak uvádí Rosen, tento průběh byl součástí nové taktiky Christabel dostat ženská práva do širšího povědomí. Ani nečekala, že by na otázku, zda podpoří Liberální strana volební právo pro ženy, odpověděl sir Edward Grey souhlasně. Po jeho odmítnutí odpovědět měly obě ženy začít vyrušovat, dokud nebyly zatčeny. Po zatčení měly odmítnout zaplatit pokutu a svým krátkým pobytem ve vězení si měly zajistit dostatek pozornosti a ukázat na nerovnost ve volebním právu.³⁵

„Nebyla jsem si vědoma, že osoby, které byly napadeny, jsou policisté. Myslela jsem si, že jsou to liberálové...Je mi jen velmi líto, že jeden z nich nebyl sir Edward Grey.“³⁶ O postavení žen při svém soudním líčení řekla: „Nemůžeme vyjádřit žádný řádný protest, protože nemáme prostředky, které k tomu slouží; nemáme volební právo....Až budeme mít volební právo, nebudete nás vídat na policejních stanicích, ovšem do té doby se takové věci budou stávat.“³⁷

Ukázalo se, že kalkulace Christabel byly správné. Militantnost byla něco nového a tato událost zaplnila další dny stránky významných deníků. V následujících týdnech se ŽSPU těšila velkému zájmu, ale i přesto se taktika Christabel setkala s nevolí ve vlastních řadách. Členky Unie mohl pobouřit i fakt, že Christabel jim o svých záměrech vůbec neřekla.

ŽSPU i nadále svoji pozornost zaměřila na Liberální stranu, která měla podle předvolebních předpokladů volby vyhrát. Členky ŽSPU nejčastěji přerušovaly projevy otázkami o ochotě strany podpořit volební právo pro ženy. Nejčastější útoky byly vedeny proti Winstonu Churchillovi, Herbertu Asquithovi nebo Lloydovi Georgovi.

Přesné počty nejsou zaznamenány, ale Rosen uvádí, že tři měsíce po zatčení Christabel a Annie Kenney, už bylo nejméně 20 žen ochotno riskovat modřiny, roztrhané oblečení i společenskou hanbu v boji o své přesvědčení. Ovšem na začátku roku 1906 se stále jednalo o provinční hnutí, které bylo závislé na Nezávislé straně práce. Zejména na její finanční pomoci, publicitě a posluchačstvu.³⁸ Díky vítězství

³⁴ Kent Kingsley Kent, *Sex and Suffrage In Britain, 1860 – 1914*, (New Jersey: University Press, 1990), s. 173

³⁵ Rosen Andrew, *Rise up, Women!*, (London: Routledge and Kegan Paul Ltd, 1974), s. 51

³⁶ Ibidem s. 222

³⁷ Ibidem s. 51

³⁸ Snellgrove Laurence.Ernest, *Suffragettes and Votes for Women*, (London: Longmans and Green, 1966), s. 24

Liberální strany ve volbách v roce 1906 začala ŽSPU podnikat kroky, jež vedly k jejímu odtržení z lokální oblasti Nezávislé strany práce.

2.5. VNITŘNÍ USPOŘÁDÁNÍ UNIE

Jasnější představu o tom, na jakých základech Unie pracovala a s jakým přesvědčením do ženského hnutí vstupovala, může nabídnout Ústava Ženské sociální a politické unie popsaná v knize Andrew Rosena³⁹. Tři nejdůležitější články ústavy jsou následující body:

- 1) **Cíle:** zajistit ženám parlamentní volební právo na stejné úrovni jako mají muži; použít sílu, které se jí dostalo k nastolení rovnosti práv a příležitostí mezi pohlavími, a povýšit sociální a industriální blaho komunity.
- 2) **Metody:** cíle Unie budou propagovány:
 - v rámci akcí naprosto nezávislých na všech politických stranách
 - nesouhlasem s jakoukoli vládou u moci dokud nebude dosaženo udělení práva
 - účastí v parlamentních volbách v opozici k vládním kandidátům
 - organizováním žen po celé zemi a umožnit jim adekvátní prostor k vyjádření jejich touhy po politické svobodě
 - vzděláváním veřejnosti všemi běžnými metodami jako jsou veřejná vystoupení, demonstrace, debaty, distribuce literatury, novin, korespondence a delegováním požadavků politickým reprezentantům.
- 3) **Členství:** ženy všech politických názorů, které souhlasí s cíly a metodami Unie a které jsou připraveny jednat nezávisle na politické straně, jsou oprávněnými členkami Unie.

³⁹ Rosen Andrew, *Rise up, Women!*, (London: Routledge and Kegan Paul Ltd, 1974) s. 72

3. POSTUPNÁ RADIKALIZACE

Tato kapitola se věnuje metodám prosazování cílů Ženské sociální a politické unie, které se měnily postupně a nejčastěji v reakci na jednání vlády. Militantní aktivity poutaly pozornost veřejnosti a ovlivňovaly průběh přijetí volebního práva pro ženy. Proto je důležité představit si stupňující radikální strategie, jež byly reakcí na určitou situaci a zároveň měly důsledky pro další vývoj. Jaké důsledky jejich akce přinesly pro rozhodování politických činitelů, nebo pro britské ženské hnutí budu zkoumat v následující kapitole.

Pro účely této práce není potřeba detailně popisovat jednotlivé akce sufražetek, kterých bylo nespočet. Z mého pohledu je důležité popsat způsob, jakým svoje cíle prosazovaly a metody k tomu využívané. Jejich jednání jsem rozdělila podle stupňů radikálnosti, které akce provázely, včetně důvodů změny taktiky. Jednotlivé postupy mají charakteristické znaky odlišující se od sebe stupněm radikálnosti. V první rétorické fázi se Unie zaměřovala především na slovní napadání politických představitelů a demonstrace ukazující podporu organizace. V další, agresivnější fázi už ŽSPU sáhla po radikálnějších metodách, jako bylo ničení státního majetku nebo trpěloství ve formě hladovek. Pro poslední stupeň už se dá použít přívlastek teroristický, protože sufražetky se nebály využít zhářství, bombových útoků nebo fyzických útoků k demonstraci svých názorů.

3.1. RÉTORIKA

Za rétorické můžeme označit období popsané na konci předešlé kapitoly. Od svého vzniku v roce 1903 a až do roku 1905 se činnost ŽSPU neprojevovala žádným agresivnějším chováním. Změna přišla v roce 1905 na zmíněném politickém mítinku, kde členky ŽSPU přerušovaly projevy dvou představitelů Liberální strany Lloyda George a Winstona Churchilla. Takovéto jednání přineslo své ovoce. Ženy, které se nebojí za svoje činy nést odpovědnost a jsou ochotny pobýt nějaký čas ve vězení, vzbudily pozornost médií a veřejnosti. A to byl rozhodně efekt, který byl pro nově vzniklou organizaci přínosný. Spolků zabývajících se právem žen existovalo již několik a ŽSPU se od nich musela nějak odlišit. Mohly zvolit tradiční, tzv. konstituční cestu, po které šly ostatní velké organizace té doby nebo musely najít jiný způsob, jak na sebe

upozornit. Jaké směřování si organizace vybrala, bylo zřejmé již podle motto, které si ŽSPU vzala za své: *Deeds, not words*.⁴⁰

Díky zájmu, který se po jejich vystoupení na politickém mítinku Liberálů dostavil, si členky Unie uvědomily, jakou zbraň mají sdělovací prostředky. Utvrdily se, že uměle vytvořená „krize“ může výborně přilákat pozornost na určité politické téma⁴¹, v tomto případě volebního práva žen. Tento názor zastává i Nym Mayhall, která ve své knize zdůrazňuje, že v samém srdci agresivních protestů je racionální politický kalkul. Vidět v později militantních akcích pouze často sebezničující akce jednotlivých žen znamená přijmout pouze jeden extrémní aspekt celé kampaně. To znamená nevzít v potaz to hlavní, a sice kontinuitu jejich přesvědčení.⁴²

Akce na mítinku Liberální strany také dala vznik označení *sufražetky*. Dne 10. 1. 1906 britské noviny Daily Mail poprvé použily pro popis členek ŽSPU výraz *sufražetky*, který měl být synonymem pro osoby zapojené do militantních akcí.⁴³ ŽSPU si tento výraz ovšem velmi rychle osvojila a označení začalo být používáno v souvislosti s Uníí.⁴⁴

Praktiky, které tato počáteční fáze zahrnovala, byly, jak uvádí Smith, zacíleny na získání obecné podpory pro společenskou reformu. Jednalo se především o aktivity narušování občanského pořádku, kdy se ohrožení týkalo pouze samotných akterek a mohlo vzbudit dojem mučednic.⁴⁵ Nejčastěji volily cestu účasti na zasedání Dolní sněmovny, vyrušování vládních akcí, přerušování pronášejících řečí nebo kladení nepříjemných otázek.

Takový způsob vyjádření nesouhlasu v Británii nebyl nijak neobvyklý, ovšem členky ŽSPU takové akce vygradovaly až do zatčení policií a následné uvěznění.⁴⁶ Právě pobyt ve vězení spojený se soudním procesem, byl pro ŽSPU velmi důležitý. Soudní síň představovala klíčové místo pro vyjádření protestu, protože sloužila jako

⁴⁰ přeloženo: Činy, ne slova

⁴¹ Jorgensen-Earp Cheryl R., *The Transfiguring Sword: The Just War of the Women's Social and Political Union* (Tuscaloosa: University of Alabama, 1997), s. 19.

⁴² Nym Mayhall Laura E., *The Militant Suffrage Movement: Citizenship and Resistance in Britain, 1860-1930*, (New York: Oxford University Press, 2003), s. 7

⁴³ Hannam June, Auchterlonie Mitzi, Holden Katherine, *International Encyclopedia of Women's Suffrage*, (Santa Barbara: ABC-CLIO, 2000), s. 287

⁴⁴ Jméno jedné novin vydávané ŽSPU v letech 1912-1915 bylo *Suffragette* (sufražetky)

⁴⁵ Smith Harold L., *The British Women's Suffrage Campaign 1866 – 1928*, (London: Longmann, 1998), s. 30

⁴⁶ Jorgensen-Earp Cheryl R., *The Transfiguring Sword: The Just War of the Women's Social and Political Union* (Tuscaloosa: University of Alabama, 1997), s. 20

veřejné fórum, kde sufražetky mohly na veřejnosti formulovat svůj nesouhlas se stávající situací žen.

ŽSPU také v rámci své organizace schvalovala usnesení, které pravidelně předávala poslancům. Při snaze dostat se k poslancům, aby jim svoji stížnost předaly, docházelo často ke střetům s policií. Delegace ŽSPU poslance uštědřovaly nadávkami, rušily jednání a to opět vedlo k zatčení agresorek.

Tuto prvotní fázi bychom mohli nazvat jako rétorickou, a sice proto, že nesouhlas dávala ŽSPU najevo především slovně a neuchylovala se k akcím ohrožujícím okolí.

3.2. AGRESIVNÍ PŘÍSTUP

Jak jsem již uvedla, každá změna taktiky a vystupňování agrese mělo svoji příčinu.

Příčinou radikalizaci té prvotní klidnější fáze bylo kromě jiného i zklamání z jednání premiéra Herberta Asquitha. Premiér než nastoupil do svého úřadu, řekl, že změní svůj postoj k volebnímu právu pro ženy (kde zastával negativní stanovisko) pokud o jeho přiznání projeví zájem většina žen, kterých se to týká.⁴⁷ A proto v té prvotní, mnou pojmenované rétorické fázi docházelo velmi často k demonstracím a různým setkáním, aby ŽSPU ukázala zájem o změnu v oblasti volebního práva žen. Jeden z největších takových mítinků příznivců se konal v červnu 1908 v londýnském Hyde Parku. Slavnostního průvodu se zúčastnilo kolem 30 000 a v samotném parku se shromáždilo podle odhadů přes 300 000 příznivců.⁴⁸ Nicméně premiér Asquith své stanovisko k volebnímu právu pro ženy nezměnil a to přimělo ŽSPU přehodnotit svoji strategii. Další z důvodů je podle Rosena i fakt, že demonstrace, která se konala v Hyde Parku, byla největší možná, větší akce už by nebyla realizovatelná.⁴⁹ Pokud tato akce nepřinesla kýžené ovoce. Několik dní poté se vyslaná delegace chtěla dostat přímo k premiérovi, který to ovšem odmítl a opět došlo ke střetu s policií. Suфраžetky ovšem kameny rozbily několik oken vládní budovy. Na světě tedy byl nový stupeň agrese – házení kamení – a k tomu se ještě přidala protestní hladovka.

⁴⁷ Smith Harold L., *The British Women's Suffrage Campaign 1866 – 1928*, (London: Longmann, 1998), s. 34

⁴⁸ Rosen Andrew, *Rise up, Women!*, (London: Routledge and Kegan Paul Ltd, 1974) s. 104

⁴⁹ Ibidem s. 106

3.2.1. Kamení

Proč právě házení kamení? V první řadě tu byl symbolický rozměr, kdy létající kameny byly zaměřeny na vládní majetek, tedy majetek toho, proti komu sufražetky bojovaly. Druhým důvodem je podle Jorgansen-Earp fakt, že členky ŽSPU chtěly zkrátit čas před jejich zatčením, neboli dát policistům dříve důvod pro zatčení, protože jejich střetnutí mělo mnohdy velmi bolestivý průběh.⁵⁰

Ovšem ani tento způsob nezabránil incidentu, který se vryl do paměti jako Černý pátek. Tuto událost zmiňují proto, že patří k těm nejvýraznějším v dějinách ŽSPU a je proslulá svou brutalitou, která byla ovšem páchána na ženách a měla důsledky pro budoucí radikalizaci. Černým pátkem je označován 18. listopad 1910 a je spojen s neúspěchem prvního *Conciliation Bill*⁵¹, který měl umožnit volit ženám vlastní nějaký majetek.⁵² Delegace asi 300 žen se vydala do Dolní sněmovny a byla připravená na běžný scénář; výtržnosti a rychlé zatčení. Ovšem tentokrát došlo k jiné situaci. Suфраžetky byly více jak 6 hodin vystaveny útokům ze strany policistů, které podle výpovědi žen kromě fyzického násilí obnášelo i sexuální napadání. Tato událost samozřejmě dostala v novinových článcích velký prostor. V deníku Guardian byla zveřejněna výpověď chirurga, který byl k případu povolán. „*Ženy byly trýzněny s obrovskou brutalitou...Jejich paže byly krouceny, dokud nebyly téměř zlomeny, jejich palce byly násilně ohýbány a byly mučeny dalšími způsoby, pro které ani není pojmenování a člověka bolí jenom se na ně dívat.*“⁵³

Vyvstává samozřejmě otázka, proč právě v tomto případě celý incident skončil takto brutálním zásahem. Možným důvodem může být výměna stráže, která běžně hlídala okolí parlamentu. Ta totiž byla přesunuta na druhou stranu města a k parlamentu byly povolány jednotky, které měly zkušenosti pouze s chudými⁵⁴, opilými násilníky a prostitutkami⁵⁵. Přímé důkazy o tom, že to byl rozkaz z vyšších míst, neexistovaly, proto nezbývá než spekulovat, jestli to byla nešťastná souhra okolností nebo předem promyšlená akce.

To, že tento incident byl kontroverzní, dokládá i výklad autorů popisujících událost. Autorka Susan Kingsley Kent ve své knize *Sex and Suffrage in Britain* píše, že

⁵⁰ Jorgensen-Earp Cheryl R., *The Transfiguring Sword: The Just War of the Women's Social and Political Union* (Tuscaloosa: University of Alabama, 1997), s. 20

⁵¹ Přeloženo: Zákon o vyrovnání

⁵² Ibidem s. 21

⁵³ „The Militant Suffragist Demonstration“, *The Guardian*, 22. prosince 1910

⁵⁴ Rosen Andrew, *Rise up, Women!*, (London: Routledge and Kegan Paul Ltd, 1974), s. 142

⁵⁵ Jorgensen-Earp Cheryl R., *The Transfiguring Sword: The Just War of the Women's Social and Political Union* (Tuscaloosa: University of Alabama, 1997), s. 21

rozdílný pohled na věc mají někteří mužští autoři. To demonstruje na knize Davida Mitchella *Queen Christabel*, který o sexuálním napadení uvádí, že zasahující policisté vyslyšeli pouze přání žen.⁵⁶ Většina autorů bez ohledu na pohlaví ovšem zastává názor, že došlo k neadekvátně brutálnímu zásahu proti demonstrujícím ženám.

Je nutné vidět tuto událost ještě v širším kontextu. ŽSPU se podařilo získat pozornost novin, ačkoli se sama o to úplně nezasadila a nebyl to její prvotní záměr. Noviny se tomuto tématu věnovaly, a to bylo pro ŽSPU zásadní a nejdůležitější. Jejich cílem bylo ukázat na nerovnost v oblasti volebního práva, získat nové stoupence a udělat maximum pro změnu stávající stavu.

3.2.2. Hladovky

Jak jsem zmínila výše, dalším způsobem vyjádření jejich nesouhlasu byla hladovka, kterou držely ve vězení. Tato aktivita sice nespĺňuje přesně výraz militantní ve smyslu násilí a bojovnosti vůči svému okolí, ale je militantně zaměřená na samotné sufražetky.

Pro pochopení celého smyslu držení hladovky se musím ještě chvíli zastavit u zákona *Prison Act*⁵⁷ z roku 1898. Tento zákon totiž dělil vězně na 3 kategorie, podle kterých s nimi bylo zacházeno. První kategorie byla určena pro výtržníky, druhá a třetí pro kriminální pachatele. Vězni první kategorie mohli nosit svoje oblečení, číst knihy a noviny, mohli je navštěvovat přátelé. Naproti tomu vězni druhé a třetí kategorie museli nosit vězeňské uniformy, byli celé dny drženi na samotce a nesměli dostávat žádné dopisy ani být navštěvováni.⁵⁸

Než začaly sufražetky protestovat proti stávajícímu systému házením kamení, které bylo namířeno na vládní budovy, byly vězněny pouze jako výtržnice. Poté co se uchýlily k agresivnější formě, byly jejich činy soudem kvalifikovány jako zločiny druhé kategorie. A to byl fakt, se kterým se uvězněné členky ŽSPU nechtěly smířit, protože vězně první kategorie si některé sufražetky interpretovaly jako politické vězně, což byl jejich záměr.⁵⁹ Nehledě na to, že ztratily privilegia, která jim byla dopřávána jako vězenkyním první kategorie a ani toho se nevzdávaly rády.

⁵⁶ Kent Kingsley Kent, *Sex and Suffrage In Britain, 1860 – 1914*, (New Jersey: University Press, 1990), s. 200

⁵⁷ Přeloženo: Vězeňský zákon

⁵⁸ Nym Mayhall Laura E., *The Militant Suffrage Movement: Citizenship and Resistance in Britain, 1860-1930*, (New York: Oxford University Press, 2003), s. 101

⁵⁹ *Ibidem*

Za jejich činy již sufražetkám hrozily vyšší tresty a následně delší pobyty ve věznicích než za „pouhé“ vyrušování při politických setkáních. Hladovka tak byla dobrý způsob, jak vězení rychle opustit, protože jakmile se začal zdravotní stav vězenkyň zhoršovat, byly propuštěny domů. Hladovka se stala běžnou praktikou a Christabel Pankhurst si pochvalovala, jak chytré řešení to bylo. „*V budoucnu už nás vláda nebude smět držet ve vězení víc než několik dní, protože jsme se nyní naučily, jak se z vězení „vyhladovět“ a to budeme používat i nadále. Pokud tedy vláda nebude raději preferovat nechat nás zemřít.*“⁶⁰

Ovšem takové uspokojení netrvalo dlouho a vláda brzy na to nařídila násilné podávání jídla. Strava byla vězenkyním podávána způsobem, který se používal pro nemocné lidi, jež nebyli schopni už potravu přijímat. Sufražetky ovšem kladly odpor, a proto osekávané nebo vylámané zuby nebyly výjimkou. Takovéto zacházení vyvolalo nevoli nejen u ŽSPU, ale i doktorů, novinářů i veřejně činných osob. Vláda v roce 1913 přišla s novým řešením. Zavedla zákon *The Prisoner's Temporary Discharge for Ill-Health Act*.⁶¹ Ten umožňoval propustit vězně z důvodu špatného zdravotního stavu – většinou kvůli hladovce – a jakmile se jeho stav zlepšil, byl okamžitě do věznic znovunavracen. Zákon dostal označení *Cat and Mouse Act*.⁶²

„*Tento zákon zřídil nový systém domácího vězení. Speciální policie „kočka“ bude hlídat objekt, kde se formálně uvězněná „myš“, zotavuje z hladovky.*“⁶³ Zákon posloužil jako další důkaz ŽSPU, že jednání vlády je brutální a represivní. Ale i toto opatření vlády vyvolávalo velké emoce. Podle listu *Guardian* veřejný nesouhlas vyslovil například lincolnský biskup společně se 120 duchovními, kteří podepsali protestní memorandum proti praktikám hladovění.⁶⁴ Propuštěným vězňům byla dána lhůta jednoho až dvou týdnů na zotavení, což někdy nestačilo k plnému nabrání sil. Osudy těch nejvýraznějších představitelů Unie, jejichž zdravotní stav byl ještě vážný a už měly nastoupit zpátky do vězení, byly pro novináře velmi atraktivní.

Ani strategie rozbíjení oken nebo protestní hladovky nepřiměla změnit postoj některých představitelů vlády. ŽSPU se tedy rozhodla přitvrdit v násilnostech a přistoupila k nejagresivnějším metodám.

⁶⁰ Rosen Andrew, *Rise up, Women!*, (London: Routledge and Kegan Paul Ltd, 1974), s. 121

⁶¹ Přeloženo: Zákon o dočasném propuštění vězně ze zdravotních důvodů

⁶² Přeloženo: Zákon o kočce a myši

⁶³ Jorgensen-Earp Cheryl R., *The Transfiguring Sword: The Just War of the Women's Social and Political Union* (Tuscaloosa: University of Alabama, 1997), s. 79

⁶⁴ „The Cat And Mouse Act, A Further Protest, *The Guardian*, 18. července 1913“

3.3. TERORISMUS

Toto označení zastřešuje aktivity, které Unie začala praktikovat několik let před první světovou válkou. Takovéto vygradování bylo zároveň nejagresivnějším obdobím celé historie britských sufražetek a ŽSPU si během této doby vysloužila přívlastko teroristická organizace.

ŽSPU dávala najevo svůj nesouhlas ničením kostelů, galerií, soukromých i veřejných domů, běžnými praktikami bylo žhářství, bombové útoky, kterým se nevyhnul ani dům ministra za Liberální stranu Lloyda George v únoru 1913.

Ke změně strategie přistoupila Unie po nezdaru druhého *Conciliation Bill* z roku 1912. Přispěl k tomu zajisté i incident Černý pátek popsany výše a vládní řešení hladovky v podobě zákona nazývaný *Cat and Mouse Act*. Podle Jorgensen - Earp prvotní militantnost měla prolomit apatii veřejnosti a nezájem novin.⁶⁵ V této další fázi už měly sufražetky vybudovaný určitý manipulační prostor, kterého mohly využít ve svůj prospěch. Andrew Rosen odhadoval napáchané hmotné škody do června 1913, kdy skončila první fáze těchto útoků, na £54 000.⁶⁶ Druhá fáze útoků začala o rok později, ale její průběh přerušila přicházející válka.

Aktivity posledních dvou let před vypuknutím války, které se dají označit za teroristické, ovlivnily nejvíce vnímání celé ŽSPU. Zvolená strategie byla v oblasti změny volebního práva pro ženy spíše kontraproduktivní, což bych chtěla doložit v následující kapitole.

3.4. NEPLACENÍ DANÍ

Neplacení daní bylo nejdelší protestní aktivitou, která probíhala téměř od začátku působení ŽSPU. Byla to „*strategie odmítání právních povinností žen, které neměly svou reprezentaci.*“⁶⁷ Celá akce se víceméně držela tvrzení *No vote – No tax.*⁶⁸ Sufražetky odmítaly v zásadě dva typy placení daní. První zahrnovala daň z majetku a daň z příjmu. Do druhé potom spadaly daně a povolení na psy, vozidla, motorová auta, zbraně a rodové erby.⁶⁹

⁶⁵ Jorgensen-Earp Cheryl R., *The Transfiguring Sword: The Just War of the Women's Social and Political Union* (Tuscaloosa: University of Alabama, 1997), s. 23

⁶⁶ Rosen Andrew, *Rise up, Women!*, (London: Routledge and Kegan Paul Ltd, 1974), s. 222

⁶⁷ Nym Mayhall Laura E., *The Militant Suffrage Movement: Citizenship and Resistance in Britain, 1860-1930*, (New York: Oxford University Press, 2003), s.60

⁶⁸ Přeloženo: žádný hlas, žádné daně

⁶⁹ Ibidem

Také to byla jedna z mála aktivit, která dokázala sjednotit organizace ženského hnutí. Odmítání platit daně dalo v roce 1909 vznik organizaci *Women's Tax Resistance League*⁷⁰, kde společnou řeč našlo mnoho z nejrůznějších ženských spolků např. největší *suffrage group* v Británii *National Union of Women's Suffrage Societies*⁷¹ nebo *London Society for Women's Suffrage*.⁷²

3.5. EMILY DAVISON

Nakonec mimo veškeré členění musím zmínit případ Emily Wilding Davison. Její příběh je snad nejčastěji spojován s hnutím militantních sufražetek, ačkoli ve skutečnosti její mučednický akt nebyl pod taktovkou ŽSPU a nikdo z členů organizace o jejich záměrech neměl tušení. Co se tedy v červnu 1913 stalo? Emily, která patřila k horlivým stoupenkyním ŽSPU, navštívila královské koňské derby. Během závodu se vrhla pod kopyta královského koně a na následky zranění zemřela.

Není jasné, zda to byl úmysl nebo pouze zkratkovité jednání, protože v jejích věcech byla nalezena zpáteční vlaková jízdenka. To možná nasvědčuje, že se jednalo o akt velmi impulsivní a předem nepromyšlený.⁷³ Naproti tomu symbolika tohoto činu může svědčit o připravenosti aktu. Byly to totiž dostihy královské a smrt sufražetky pod kopyty královského koně mohla představovat urputný boj proti nastavenému režimu.

Zpráva o smrti sufražetky rychle obletěla celou Británií a z Davison se rázem stala mučednice, která pro svoje přesvědčení byla ochotná i zemřít, ačkoli její úmysl mohl být předtím jiný. Její pohřeb se stal velkou událostí pro sufražetky, ale vzbudil i velký zájem novin i veřejnosti.

O důvodech incidentu můžeme jenom spekulovat, ale jedna věc zůstává zřejmá. Mučednickou smrt přijaly sufražetky brzo za svou. O tom svědčí i úryvek z listu *Guardian*. „*Tato událost nám ukazuje dvě věci. Zaprvé neuvěřitelnou odvahu a troufalost této ženy, která obětovala svůj život, aby mohla vyjádřit svoji nespokojenost. A za druhé je to lehkomyšlnost těch, kteří jsou u moci a odmítají poslouchat hlas argumentů a důvodů, a tím dohání ženy k zoufalým činům.*“⁷⁴ Z tohoto prohlášení

⁷⁰ Přeloženo: Ženská liga odmítání placení daní

⁷¹ Přeloženo: Národní unie organizací za ženské volební právo

⁷² Přeloženo: London Society for Women's Suffrage *Londýnská společnost pro ženské volební právo*

⁷³ Snellgrove Laurence Ernest, *Suffragettes and Votes for Women*, (London: Longmans and Green, 1966), s. 3

⁷⁴ „Suffragette And The King Horse, *The Guardian*, 6. června 1913

nedlouho po její smrti je jasné, že ačkoli tento čin nebyl v režii ŽSPU, mohl sufražetkám pomoci ukázat veřejnosti jejich mučednické osudy.

ŽSPU neměla při svém vzniku jasně dané, jakým způsobem bude svoje cíle prosazovat. To, že si Unie zvolila cestu odlišnou od ostatních organizací ženského hnutí a za své přijala metody militantnější, z ní udělalo výrazný článek v boji žen za svá práva. Stupňování bojovnosti upozorňovalo na problém žen ve společnosti a nutně muselo najít odezvu mezi veřejností i politiky.

V následujících dvou kapitolách budu analyzovat, jaké důsledky měla výše popsaná stupňující se radikalizace na politický rozměr problému a jak dopady postupné militantnosti ovlivňovaly povědomí o ženské otázce ve Velké Británii. Rozhodně není možné tyto dvě oblasti oddělovat, pokud jde o ŽSPU, protože si myslím, že jsou navzájem propojeny.

4. POLITICKÉ DŮSLEDKY

Téměř všechny organizace ženského hnutí (využívající militantnosti nebo ne) měly za cíl jediné, rozšíření volebního práva na ženy. Proto právě politické důsledky jsou nejdůležitějším kritériem pro posouzení jejich úspěšného vedení kampaně. V této kapitole nastíním politickou scénu tehdejší Británie a pokusím se zjistit, jak stupňující se radikalizace ovlivňovala politická rozhodnutí ve věci volebního práva žen.

4.1. HISTORICKÝ KONTEXT

Než přistoupím k samotné analýze hodnocení vlivu ŽSPU a jejich praktik na rozhodování poslanců, je nutné zasadit problém ženského práva do britské politické scény období od počátku 20. století do první světové války. Důležitým bodem, který je potřeba mít na paměti při hodnocení úspěšnosti kampaně ŽSPU za volební právo žen, je fakt, že britská vláda měla v popisované době mnohem větší a palčivější problémy než bylo volební právo pro ženy.

Klima v mezinárodních vztazích se pomalu ochlazovalo a začínala již příprava na možný válečný konflikt. Na domácí scéně musela vláda řešit stávky dělníků, které se stávaly stále běžnější, a především se stupňoval problém irských nacionalistů. Separatistické tendence Irů byly asi největším konkurentem Unie. Určitá paralela mezi oběma skupinami, nabízí možnost porovnání a na jejich srovnání se dá demonstrovat, jakým způsobem vláda na takové tendence reagovala a jak se stavěla k ženské otázce.

Podle Cheryl Jorgensen-Earp ŽSPU z případu Ulsteru pochopila, že politické násilí je efektivní.⁷⁵ Zároveň to byl argument, kterým Unie obhajovala svoje kroky s odvoláním na irské nacionalistické hnutí. Christabel Pankhurst měla pohled na tento

⁷⁵ Jorgensen-Earp Cheryl R., *The Transfiguring Sword: The Just War of the Women's Social and Political Union* (Tuscaloosa: University of Alabama, 1997), s. 47

problém jasný: „*Parlament nikdy nedělá reformy, dokud není terorizován... Terorismus je ve skutečnosti jediný argument, na který parlament slyší!*“⁷⁶

Srovnání přístupu k oběma radikálním skupinám poukazovala také na problém, který sufražetky často zdůrazňovaly. Vláda podle nich přistupovala k oběma hnutím úplně odlišně. Nelíbilo se jim, že zatím co ony, jsou za svoje veřejná vystoupení zatýkány, ulsterští rebelové veřejně mluví o krveprolití a jejich počínání není potrestáno.

Tento fakt podle mne ukazuje, jak ženská otázka v té době byla neoblíbeným tématem. „*Téma to bylo do značné míry neznámé a ne přesně předmět zájmu Liberální strany.*“⁷⁷ Ačkoli s příchodem ŽSPU se volební rovnoprávnost mužů a žen rozhodně stala věcí diskutovanou a více obecně známou, ženské hnutí nemělo vybudovanou takovou pozici jako hnutí irských republikánů. Ti byli problémem pro britskou vládu už řadu let a hlasitě bojovali o svá práva.

Irští nacionalisté měli oproti sufražetkám ještě další výhodu. Měli své (a ne bezvýznamné) zastoupení v Dolní sněmovně⁷⁸ a to jim dávalo sílu vytvořit politický tlak, který ženské hnutí mohlo jen stěží vyvinout.

Druhým faktorem, který rozhodně hrál roli, byla osoba Herberta Asquitha. Ten seděl v premiérském křesle v letech 1908 – 1916 a představoval velkou překážku pro ženské hnutí v jeho snaze o volební rovnoprávnost.

4.1.1. Nezdolný Asquith

Právě tento politik měl značný podíl na negativním přístupu vlády k ženskému volebnímu právu. Jeho postoj byl vždy negativní a agresivní postup sufražetek ho v tom ještě utvrdil. To ho dostalo do bizarní situace, kdy se ocitl víceméně v opozici většině ve svém vládním kabinetu a dokonce s reformou zavádějící volební právo pro ženy souhlasila většina poslanců z Liberální strany.⁷⁹ A jaký byl důvod jeho odmítavého přístupu?

Roy Jenkins v obsáhlé biografii Herberta Asquitha popsal, že důvodem byla zkrátka neschopnost pochopit, proč by právo ženám mělo být uděleno. Asquith podle

⁷⁶ Jorgensen-Earp Cheryl R., *The Transfiguring Sword: The Just War of the Women's Social and Political Union* (Tuscaloosa: University of Alabama, 1997), s. 47

⁷⁷ McCallum Ronald Buchanan, *The Liberal Party from Earl Grey to Asquith*, (London: V. Gollancz, 1963), s. 165

⁷⁸ Rover Constance, *Women's Suffrage and Party Politics in Britain 1866-1914*, (London: Routledge Kegan Paul 1967), s. 145

⁷⁹ Jenkins Roy, *Asquith*, (London: Collins, 1967), s. 276

něj nevěděl, proč ženy nebo muži jsou volebním právem tolik posedlí. Podle Asquitha by taková změna neměla být pouze abstraktního rázu v podobě volebního práva, ale měla by být založena na praktickém užitku pro systém vládnutí.⁸⁰ Rosen dodává, že Asquith pokládal existující sociální nastavení za přirozené a neviděl důvod, proč by se takto nastavený systém měl měnit.⁸¹ Dalo by se říci, že Asquith byl v tomto ohledu velmi konzervativní. Dokonce do takové míry, že samotná konzervativní strana byla ve svých postojích k volebnímu právu žen přístupnější.

Mezi lety 1908 – 1911 měl tzv. *Conciliation Bill*⁸² největší šanci na úspěch. Ve Sněmovně reprezentantů bylo dostatek příznivců, ovšem na projednání potřebného dodatku vláda pod vedením Asquitha nenašla prostor. Asquith odkládal jednání o změně z roku na rok, a s tím se v některých směrech sufražetky vyrovnaly obtížněji, než kdyby došlo k úplnému odmítnutí udělení práva.⁸³

Již v první kapitole jsem zmiňovala asi největší mítink, který ŽSPU zorganizovala na protest proti výroku Asquitha, že ženy by měly dokázat, zda opravdu takovou změnu sociálních práv chtějí a bude k užitku. Ani 300 tisíc příznivců nebyl pro Asquitha dostatečný důkaz, že by ženy měly právo obdržet.

4.2. ROZLOŽENÍ PŘÍZNIVCŮ A ODPŮRCŮ V BRITSKÉM PARLAMENTU

Náklonnost jednotlivých stran k ženským právům byla zásadním faktorem pro to, aby ženské hnutí mohlo naplnit svoje požadavky. Než přistoupím k analýze samotného schvalování *Conciliation Bill*, který by ženám udělil volební právo a jenž se stal významným katalyzátorem pro eskalaci militantních praktik sufražetek, pokusím se o průřez britskou politickou scénou předválečné doby a nastíním postoje parlamentních stran k této problematice.

Práva žen měla v parlamentě obecně podporu většiny poslanců, ovšem bod, na kterém se jednotlivé strany shodnout nemohly, byl rozsah volební změny.⁸⁴ Na rozdíl od toho všechny strany měly jednu věc společnou. Ani mezi příznivci tedy těmi, kteří byli ochotni hlasovat ve prospěch volební změny, nebylo nadšení dostatečně velké.

⁸⁰ Ibidem s. 275

⁸¹ Rosen Andrew, *Rise up, Women!*, (London: Routledge and Kegan Paul Ltd, 1974), s. 97

⁸² Zákon, který uděloval volební právo majetným ženám.

⁸³ Rover Constance, *Women's Suffrage and Party Politics in Britain 1866-1914*, (London: Routledge Kegan Paul 1967), s. 125

⁸⁴ Smith Harold L., *The British Women's Suffrage Campaign 1866 – 1928*, (London: Longmann, 1998), s. 34

Konzervativní strana

Strana stála společně s Unionisty v čele Británie v letech 1895 – 1905 a vystřídána byla Liberální stranou. Její postoj k ženskému hnutí není úplně konzistentní a mnohdy je téměř nečitelný. Vliv na něj v předválečném období měla role strany jako opoziční síly v parlamentu, což mohl být jeden z faktorů, který se promítl v konečném jednání. Obecně se dá ale říci, že lídři Konzervativní strany se přikláněli k udělení nějaké limitované formy ženského volebního práva, zatímco řadoví členi byli proti tomu.⁸⁵

Liberální strana

Z principů, které Liberální strana zastávala, by se dalo čekat, že rozšíření práv člověka, v našem případě udělení volebního práva ženám, nebude problém. Navzdory tomu vládnoucí strana z let 1905-1915 byla v situaci přesně opačné než Konzervativní strana. Liberálové byli ve většině pro rozšíření volebního práva i na ženy, kdežto lídři strany se stavěli k této změně negativně.⁸⁶

Labouristická strana

Labouristická strana po prvotních obtížích prohlásila, že ženské volební právo je v souladu s demokratickými principy strany. Ačkoli neustále bojovala s některými členy strany, respektive muži, kteří byli proti volebnímu zrovnoprávnění mužů a žen.⁸⁷ Nicméně je potřeba mít na paměti, že zastoupení labouristů nebylo nijak velké, pohybovalo se okolo 40 křesel, a proto jejich postoj k volebnímu právu nepatřil v předválečném období mezi ty klíčové.

Irští nacionalisté

Irská nacionalistická strana ze své podstaty podporovala hnutí, jehož cílem bylo získat od vlády nějaká práva. Ženské volební právo u nich pochopitelně bylo až na druhém místě a oni se plně soustředili na svůj boj – přijetí *Irish Home Rule Bill*⁸⁸. To

⁸⁵ Rover Constance, *Women's Suffrage and Party Politics in Britain 1866-1914*, (London: Routledge Kegan Paul 1967), s. 103

⁸⁶ Ibidem s. 118

⁸⁷ Ibidem s. 146

⁸⁸ Program irské samosprávy v rámci Velké Británie. Zákon byl opětovně předložen v roce 1912, aby mohl v roce 1914 vstoupit v platnost. To vyvolalo nevoli u ulsterských protestantů a Irsko se ocitlo na pokraji občanské války. Realizaci Home Rule zabránila 1. světová válka, ale po její skončení byl ustaven

byl fakt, který ovlivňoval jejich jednání, ačkoli neměli k právu pro ženy větších výhrad. Obávali se, že zákony o rozšíření volebního práva, by mohly odpoutat pozornost od jejich oblasti zájmu.⁸⁹

4.3. CONCILIATION BILL

Nyní bych se chtěla zaměřit na zákon, jehož platnost by některým ženám umožnila využívat politického práva volit, ovšem tyto snahy nedopadly pro ženské hnutí úspěšně. Období, které bylo největší šancí pro získání volebního práva, může být ohraničeno lety 1910 – 1912.

A. Conciliation Bill I.

Rok 1910, kdy došlo k projednávání prvního *Conciliation Bill*, byl z pohledu vládních zvrátů velmi bohatý. Během roku se konaly dvakrát volby do britského parlamentu a dvakrát se výrazně změnilo rozložení sil jednotlivých politických stran.

Po sporech ohledně nového rozpočtu premiér Asquith rozpustil v prosinci 1909 parlament a byly vypsány nové volby. Pro liberály tyto volby znamenaly velký propad a z původních 373 křesel obhájili pouze 275, což bylo jen o dvě víc, než měli druzí Konzervativci.⁹⁰ Tím ztratila Liberální strana svoji většinu a z voleb vytěžila třetí nejsilnější strana, irští nacionalisté, kteří získali třetí nejlepší výsledek a s 82 křesly se staly důležitým hráčem mezi konzervativci a liberály, společně s 40 křesly Labouristické strany. Vláda si většinu zajistila hlasy irských poslanců a stala se tak na irských poslancích závislá.⁹¹ Taková situace nebyla moc udržitelná a Asquith ve snaze změnit poměr sil, vyhlásil nové volby na prosinec 1910, jak mu to umožňuje britský politický systém. Voličský zájem o druhé volby během jednoho roku byl malý⁹², a proto se složení parlamentu příliš nezměnilo. Preference voličů zůstaly konsistentní a nuance od předchozího rozložení sil byly malé.

parlament v Severním Irsku. Jih Irsko se již nehodlal smířit jen se samosprávou a v roce 1921 získalo jižní Irsko statut dominia.

⁸⁹ Rover Constance, *Women's Suffrage and Party Politics in Britain 1866-1914*, (London: Routledge Kegan Paul 1967), s. 143

⁹⁰ Rosen Andrew, *Rise up, Women!*, (London: Routledge and Kegan Paul Ltd, 1974), s. 130

⁹¹ Jenkins Roy, *Asquith*, (London: Collins, 1967), s. 226

⁹² *Ibidem* s. 248

V roce 1910 začal jeden novinář podporující práva žen shánět podporu v britském parlamentu pro ustanovení tzv. *Conciliation Committee*⁹³, jehož cílem byl návrh zákona, který by splňoval požadavky dvou nejsilnějších stran v britském parlamentu, konzervativců a liberálů na takový zákon. Komise složená z poslanců napříč politickým spektrem byla zastoupena 25 poslanci liberálů, 17 poslanci Konzervativní strany a po 6 irskými nacionalisty a labouristy.⁹⁴

Návrh zákona, který komise představila, rozšiřující volební právo:⁹⁵

- 1) Každá žena, která splňuje majetková kritéria a může volit do místních orgánů (v rámci zákona z roku 1884, viz 1. kapitola) bude oprávněna být registrována i jako volič svého volebního obvodu.
- 2) Manželství nemůže ženy diskvalifikovat jako voliče pokud splňují podmínky, jež ukládá zákon z roku 1884.

Jak je zřejmé, v tomto návrhu se odráží především snahy konzervativních poslanců, kteří v zásadě byli zastánci ženských práv, ale pouze v limitovaném podání. Takovéto velmi úzké zaměření zákona by udělilo volební právo kolem 1 milionu žen, tzn. každé 13. ženě.⁹⁶ Liberální strana se obávala, že zaměření na takovou skupinu žen, by přineslo voličské hlasy zejména Konzervativní straně a nakonec hlasovala proti návrhu.

Hlasování proběhlo v červnu a návrh úspěšně prošel prvním čtením v poměru 299 hlasů pro a 189 proti⁹⁷, ovšem vláda jedním dechem dodala, že další projednávání *Conciliation Bill* se bude konat až na dalším zasedání parlamentu. Na konci července byla činnost parlamentu odročena až na listopad.

ŽSPU viděla v takovém příslibu naději a vyhlásila příměří, které mělo trvat skoro jeden rok. Konaly se pokojné demonstrace a Unie vyčkávala, jaký bude další postup vlády. V listopadu, kdy bylo obnoveno jednání parlamentu, Asquith prohlásil, že na konci měsíce bude parlament rozpuštěn a vypsány nové volby (druhé volby roku 1910). Ve svém projevu jmenoval věci, kterými se příští poslanci rozhodně budou zabývat a *Conciliation Bill* již zmíněn nebyl.

⁹³ přeloženo: Komise pro vyrovnání

⁹⁴ Rosen Andrew, *Rise up, Women!*, (London: Routledge and Kegan Paul Ltd, 1974), s. 134

⁹⁵ Ibidem s. 134

⁹⁶ Ibidem s. 134

⁹⁷ Smith Harold L., *The British Women's Suffrage Campaign 1866 – 1928*, (London: Longmann, 1998), s. 44

Tento nezdar znamenal ukončení příměří ŽSPU a následovala událost popsaná výše jako Černý pátek. Sufražetky během své tradiční delegace do parlamentu, byly zadrženy policií a vystaveny šesti hodinovému držení, během kterého došlo k fyzickému a sexuálnímu násilí na ženách. I tato událost byla příčinou eskalace násilí ze strany Unie a přispěla, jak jsem zmiňovala výše, ke změně jejich taktiky.

B. Conciliation Bill II.

V roce 1911 se *Conciliation Bill* opět vrátil na půdu parlamentu a přinesl ženskému hnutí optimismus a naději. Nový návrh zákona dokonce prošel prvním čtením ještě hladčeji než ten z roku 1910: 225 pro a 88 proti.⁹⁸ Ačkoli návrh zákona nezahrnoval širokou skupinu žen, ŽSPU věřila, že i taková malá výhra může přinést další úspěchy.

Šanci na úspěch ovšem zmařil návrh nového pojetí zákona Lloyda George, který zastával v Liberální straně podobné názory na ženské právo jako premiér Asquith. Lloyd George přednesl návrh zákona s názvem *Manhood Suffrage Bill*⁹⁹, který měl odvést pozornost od projednávání *Conciliation Bill*, jenž podle Lloyda George mohl přilákat hlasy především konzervativních voličů, a Liberální strana by naopak své příznivce ztratila.¹⁰⁰ Popisovaný zákon měl: „*umožnit volit každému dospělému muži, kromě cizinců, duševně chorých a těch osob, které jsou běžně z práva vyloučeny...Návrh nezahrnuje jako voliče i ženy, nicméně zákon bude v takové podobě, že parlament, pokud takový dodatek schválí, může právo rozšířit i na ženy.*“¹⁰¹

Tento krok byl pro ženské hnutí obrovským zklamáním a zároveň rozdělil do té doby v některých věcech spolupracující ženské organizace. Především ty dvě největší NUWSS - *National Unie of Women's Suffrage Societies*¹⁰² a ŽSPU. Obě organizace zvolily jinou cestu, kterou se snažily se s takovou prohrou srovnat. NUWSS se spoléhala na sliby vlády o brzkém navrácení projednávání *Conciliation Bill* a jejich kolegyně sufražetky vygradovaly svoji kampaň do nejnebezpečnější fáze¹⁰³.

⁹⁸ Smith Harold L., *The British Women's Suffrage Campaign 1866 – 1928*, (London: Longmann, 1998), s. 44

⁹⁹ Zákon o volebním právu pro muže

¹⁰⁰ *Ibidem*

¹⁰¹ „Promises England Manhood Suffrage, *The New York Times*, 8. listopadu 1911“

¹⁰² Přeloženo: Národní spolek organizací za ženské volební právo

¹⁰³ Nym Mayhall Laura E., *The Militant Suffrage Movement: Citizenship and Resistance in Britain, 1860-1930*, (New York: Oxford University Press, 2003), s. 104

ŽSPU přešla do fáze, kterou jsem výše popsala jako fáze terorismu, a zároveň nastalo také období, jenž mělo důsledky pro ženské hnutí v negativním slova smyslu. V roce 1912 se ještě jednou dostal *Conciliation Bill* k projednání v parlamentu. Na rozhodování poslanců mělo již vliv nejagresivnější chování sufražetek a poslanci k tomu přihlíželi.

„*Za normálních okolností bych hlasoval pro Conciliation Bill a doufal, že bude rozšířen, ale nyní měním plány a budu hlasovat proti zákonu. Cítím, že schválení zákona právě nyní by bylo prohlašováno militantními skupinami a jejich příznivci jako ospravedlnění jejich metod a akcí.*“¹⁰⁴ Prohlásil jeden z poslanců. Hlasování nakonec dopadlo negativně pro příznivce z řad poslanců i pro ženské hnutí. Návrh byl zamítnut 222 hlasy proti 208.¹⁰⁵

Toto číslo určitě vzbuzuje otázky, když vezmu v úvahu, že stejný zákon byl projednán ve stejném složení parlamentu před 10 měsíci. Mezi důvody tohoto nezdaru je možné počítat strach poslanců za Irskou nacionalistickou stranu, která ačkoli byla zrovnoprávnění žen na poli politickém nakloněna, z obavy z možné rezignace Asquitha jako reakci na úspěch zákona o volebním právu žen, hlasovala proti návrhu.¹⁰⁶ Dalším důvodem změny názoru poslanců byl i návrh Lloyda George, který se jevil jako přijatelnější řešení zejména pro Liberální stranu.¹⁰⁷

A důležitým důvodem pro změnu stanoviska některých poslanců byla militantní taktika, kterou sufražetky praktikovaly a která zacházela již do teroristického pojetí vyjádření nesouhlasu.

Dva roky před vypuknutím první světové války tak ŽSPU vstoupila do poslední fáze své existence a ta by se dala nazvat jako kontraproduktivní. Od Unie se začalo odklánět mnoho jejích příznivců, samotných členek a alespoň omezený vliv, který se snažila vybudovat během svého působení v ženském hnutí, byl zmařen.

¹⁰⁴ Rosen Andrew, *Rise up, Women!*, (London: Routledge and Kegan Paul Ltd, 1974), s. 161

¹⁰⁵ Smith Harold L., *The British Women's Suffrage Campaign 1866 – 1928*, (London: Longmann, 1998), s. 44

¹⁰⁶ Rover Constance, *Women's Suffrage and Party Politics in Britain 1866-1914*, (London: Routledge Kegan Paul 1967), s. 95

¹⁰⁷ *Ibidem*

V této kapitole jsem se pokusila nastínit politické důsledky militantní činnosti ŽSPU. Z poznatků výše uvedených vyplývá, že jejich agresivní postupy zejména po prvním a druhém *Conciliation Bill* měly negativní dopad na rozhodování poslanců a právě agrese sufražetek byla jedním z důvodů, proč nebylo hnutí před válkou úspěšné. Zároveň jsem chtěla poukázat na příklad Henryho Asquitha. Ten společně s militantní taktikou sufražetek patřil k největším překážkám cesty žen k politickému zrovnoprávnění. Rozhodnutí vždy záleží na vůli a v tomto případě je vidět, že ačkoli většina může zastávat konsensus, záleží nakonec třeba na vůli několika málo jedinců.

5. DŮSLEDKY PRO ŽENSKÉ HNUTÍ

Jak jsem zmínila výše, politický rozměr byl pro většinu organizací zabývajících se ženskou otázkou, ŽSPU nevyjímaje, nejdůležitější měřítko jejich úspěšnosti. To ovšem byla oblast, ve které po dlouhou dobu žádné větší úspěchy nepřicházely. Namísto toho začátek 20. století přinesl velkou změnu v ženské problematice. Přeměna, která možná díky snahám zacíleným primárně na získání volebního práva, není vždycky tak patrná a v porovnání s neúspěšnou kampaní za volební rovnoprávnost v období do první světové války může poněkud zaniknout. V této kapitole se pokusím zanalyzovat, jak se radikální přístup ŽSPU podepsal na všeobecném povědomí o ženské otázce.

5.1. ZÁJEM VEŘEJNOSTI

Jeden ze zásadních problémů, který podle Pankhurstových bránil úspěchům v podobě vládních reforem, byl příliš lhostejný postoj britské veřejnosti. Sufražetky tvrdily, že taková situace potřebuje velkou stávku, která se v té době stala běžnou praktikou u dělnického hnutí, nebo tragédii podobnou Titaniku. A nebo nějaké další pozdvižení, které by vyburcovalo tu příliš klidnou britskou veřejnost.¹⁰⁸

Zapojení veřejnosti hrálo v jejich strategii důležitou roli, poněvadž Unie věřila, že veřejnost (a tím je v tomto případě myšlena mužská část populace, která měla právo volit) sama může vytvořit tlak na vládu. To dokládají slova jedné ze sufražetek „*Jestli se veřejnosti nelíbí militantnost – a komu by se líbila? – může ji zastavit. Může nám dát právo volit.*“¹⁰⁹ ŽSPU počítala s tím, že militantní taktika popudí lidi natolik, že budou tlačit na vládu, aby ženám bylo volební právo uděleno. Tím vlastně sufražetky převedou „vinu“ ze svých beder a přenesou jí na ostatní.

Rázný způsob, kterým Unie na problém žen ve společnosti poukazovala, našel mnoho příznivců a některé ženy se staly členkami organizace. Velká část z nich ovšem do organizace vstupovala ze začátku, kdy ještě nebyly běžné ty nejagresivnější útoky. Na počtu nových členek se dá tento jev dobře pozorovat. Na přelomu roku 1909 – 1910 byl nárůst členek 4 459¹¹⁰ a od té doby počet klesal, až se v roce 1913 dostal na hranice 923 nových členek.¹¹¹ Takový úpadek je způsobený tím, že od roku 1912 se ŽSPU stala

¹⁰⁸ Jorgensen-Earp Cheryl R., *The Transfiguring Sword: The Just War of the Women's Social and Political Union* (Tuscaloosa: University of Alabama, 1997), s. 32

¹⁰⁹ Ibidem s. 113

¹¹⁰ Rosen Andrew, *Rise up, Women!*, (London: Routledge and Kegan Paul Ltd, 1974), s. 211

¹¹¹ Ibidem

za své činy terčem kritiky, jak z ostatních organizací ženského hnutí, tak i vlastních řad. Navíc na teroristických akcích v předválečném období se podílela pouze hrstka členek, ale většina byla se směřováním Unie nespokojena.¹¹²

5.2. PREZENTACE SKRZE NOVINY

O činnosti Unie vcelku pravidelně informovaly noviny, pro které téma „bojovnic“ za ženské volební právo bylo velmi zajímavé. To napomohlo tomu, že ženská otázka byla problémem, o kterém se veřejně mluvilo a jenž se dostal do širšího povědomí. V tomto ohledu je podle mne zajímavé podívat se na rozvoj tištěných novin na počátku 20. století. V té době došlo nejen k větší cirkulaci výtisků, ale vznikly i nové noviny. Britský *The Observer*¹¹³ jako vůbec nejstarší nedělní noviny na světě například zvýšil svoji cirkulaci z 5 000 v roce 1905 na 40 000 v roce 1908.¹¹⁴ Na britské scéně se objevily nově vydávané noviny jako *Daily Express* v roce 1900¹¹⁵, rok 1903 přinesl *Daily Mirror*, první noviny ilustrované fotografiemi¹¹⁶, a rok 1911 *Daily Herald*¹¹⁷.

Pokud se spojí atraktivita, kterou pro novináře militantní sufražetky jistě byly, a rozšíření novin vzniká velká výhoda pro ŽSPU oproti nemilitantním organizacím v boji za ženské volební právo do začátku 20. století. Již výše jsem zmiňovala, že Unie si byla vědoma síly novin a velmi rychle si uvědomila, jak jednoduchý způsob sebezprezentace poskytují.

Do povědomí britské veřejnosti se Unie snažila proniknout i přes svoje vlastní periodikum. Od roku 1907 začala vydávat měsíčník *Votes for Women*, který se stal oficiálním orgánem organizace.¹¹⁸ Cirkulace měsíčníků byla v té době 2 000 výtisků a toto číslo se za půl roku zvedlo na 5 000 odběratelů a z *Votes for Women* se stal týdeník. V roce 1909 již cirkulace dosahovala 16 000 výtisků¹¹⁹, v roce 1910 dokonce mezi 30 000 – 40 000.¹²⁰

¹¹² Nym Mayhall Laura E., *The Militant Suffrage Movement: Citizenship and Resistance in Britain, 1860-1930*, (New York: Oxford University Press, 2003), s. 105

¹¹³ Sesterské noviny *Manchester Guardian*, později přejmenované pouze na *The Guardian*.

¹¹⁴ <http://www.guardian.co.uk/gnm-archive/2002/jun/06/2>, staženo 11. 5. 2010

¹¹⁵ <http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/974835.stm>, staženo 11. 5. 2010

¹¹⁶ <http://www.eurocosm.com/Application/Products/Original-newspapers/newspaper-history-GB.asp>, staženo 11. 5. 2010

¹¹⁷ <http://www.eurocosm.com/Application/Products/Original-newspapers/newspaper-history-GB.asp>, staženo 11. 5. 2010

¹¹⁸ Rosen Andrew, *Rise up, Women!*, (London: Routledge and Kegan Paul Ltd, 1974), s. 93

¹¹⁹ *Ibidem* s. 115

¹²⁰ *Ibidem* s. 133

5.3. VYTVÁŘENÍ NOVÝCH ORGANIZACÍ

Síla s jakou ŽSPU zapůsobila na britskou společnost, byla velká. To je možno vidět na rapidním zvýšení počtu nových organizací zabývajících se ženskou problematikou. Od roku 1897, kdy všechny takové organizace zastřešovala NUWSS do roku 1903 se ženským volebním právem zabývala 16 organizací. V roce 1909 už počet organizací vzrostl na 70 spolků, v roce 1911 jich bylo již 305 a v roce 1913 se počet rozšířil dokonce na 400 společností.¹²¹

Většina z nově vytvořených organizací se nepřidala k militantním praktikám a zvolily konstituční cestu, nicméně po neshodách uvnitř Unie se jedna skupina sufražetek oddělila a založily svoji *Women's Freedom League*¹²². Organizace měla mít obdobně militantní charakter jako ŽSPU, ale v tomto ohledu ji Unie zastínila, která byla mnohem radikálnější.¹²³ *Women's Freedom League* iniciovala odmítání placení dané jako formu odporu proti nastavené politického systému (viz 2. kapitola).

5.4. ANTISUFRAŽISTICKÉ HNUTÍ

Během 19. století opozice k ženskému hnutí vždy existovala, nebyla ovšem nějakým způsobem organizovaná.¹²⁴ Některé ženy svůj nesouhlas kolektivně demonstrovaly v roce 1889 prostřednictvím *Appeal Against Women's Suffrage*¹²⁵ a později byla vytvořena organizace *Women's National Anti-suffrage League*¹²⁶ (1908 – 1910) a tu vystřídala *National League for Opposing Woman Suffrage*¹²⁷ (1910 - 1918).¹²⁸ Ženy před válkou nasbíraly skoro 1 a půl milionu podpisů pro antisufražistické hnutí a počet zapsaných členů byl 42 000.¹²⁹ Pro porovnání nejvíce

¹²¹ Kent Kingsley Kent, *Sex and Suffrage In Britain, 1860 – 1914*, (New Jersey: University Press, 1990), s. 197

¹²² Přeloženo: Ženská liga svobody

¹²³ Rover Constance, *Women's Suffrage and Party Politics in Britain 1866-1914*, (London: Routledge Kegan Paul 1967), s. 72

¹²⁴ Ibidem s. 170

¹²⁵ Přeloženo: Výzva proti ženskému volebnímu právu. Byla publikována v časopise 19. století a je obecně považována za první důležitý krok antisufražistického hnutí. Její význam dokládá i fakt, že ji podpořilo přes 100 známých britských žen a svůj podpis k výzvě připojilo více než 2000 podpisů.

¹²⁶ Přeloženo: Ženska národní antisufražistická liga

¹²⁷ Přeloženo: Národní liga proti ženskému volebnímu právu

¹²⁸ Bush Julia, *Women against the law: female anti-suffragism in Britain*, (Oxford: Oxford University Press, 2007), s. 2

¹²⁹ Ibidem s. 3

členů, 4 459, měla ŽSPU mezi lety 1909 – 1910¹³⁰ a organizace volící nemilitantní praktiky NUWSS měla v roce 1914 okolo 50 000 členů.¹³¹

Fakt, že se v antisufražistickém hnutí participovaly kromě mužů i ženy, oslaboval pozici ženského hnutí. Kdyby byla opozice tvořena pouze muži, mohlo být na boj antisufražistických organizací pohlíženo jako na obranu svých privilegií. To ovšem nebyl tento případ.¹³²

Od 70. let 19. století až do momentu udělení práva mužští i ženští příznivci antisufražistického hnutí prohlašovali, většina žen v Británii nechce volební právo.¹³³ Což je fakt na obou stranách těžko doložitelný. Podle Susan Kent feministky i antisufražistické hnutí sledovaly jeden cíl, a sice ochrana žen před muži. Oba tábory se ale lišily v tom, jak by taková ochrana měla vypadat.¹³⁴ Zatímco zastánkyně ženského hnutí věřily, že mužské postavení bylo dáno sociálně ne přirozeně, antisufražetky takové nastavení považovaly za přirozené. Jakákoli změna pak pro ně byla nepřijatelná a mohla narušit nastavený vztah mezi mužem a ženou.¹³⁵

Způsob, jakým vtrhla ŽSPU na scénu do té doby vcelku poklidného ženského hnutí, se musel promítnout do vnímání ženské otázky. Svou specifickou činností si Unie získávala svoje příznivce, kteří projevovali o práva žen zájem, zvýšil se počet organizací zabývajících se takovým problémem a k rozšíření povědomí přispěly velkou měrou i noviny. Na druhé straně se pomalu dotvářel tábor odpůrců ženského volebního práva, který se plně organizoval až v době působení Unie.

Ačkoli primárním cílem sufražetek bylo udělení volebního práva žen, jejich zásluha na ženském hnutí na počátku 20. století je značná bez ohledu na jejich kontroverzní působení během posledních dvou let existence organizace.

¹³⁰ Rosen Andrew, *Rise up, Women!*, (London: Routledge and Kegan Paul Ltd, 1974), s. 211

¹³¹ Bush Julia, *Women against the law: female anti-suffragism in Britain*, (Oxford: Oxford University Press, 2007), s. 3

¹³² Rover Constance, *Women's Suffrage and Party Politics in Britain 1866-1914*, (London: Routledge Kegan Paul 1967), s. 170

¹³³ Bush Julia, *Women against the law: female anti-suffragism in Britain*, (Oxford: Oxford University Press, 2007), s. 3

¹³⁴ Kent Kingsley Kent, *Sex and Suffrage In Britain, 1860 – 1914*, (New Jersey: University Press, 1990), s. 182

¹³⁵ *Ibidem* s. 183

6. VÝVOJ PO VÁLCE

Ačkoli moje bakalářská práce se zabývá obdobím pouze do roku 1914, tedy do začátku první světové války, k dokreslení celého problému musím alespoň krátce zmínit vývoj ženské otázky po vypuknutí války. Situace během války nabídla totiž poměrně rychle řešení ženské otázky a to, o co sufražetky i sufražistky bojovaly několik desítek let, se podařilo v roce 1918. Pod vlivem válečných okolností parlament schválil udělení volebního práva pro ženy starší 30 let.

Poměrně hladký průběh schválení zákona zapříčinila válka, které s sebou přinesla tak rychlou a sociální a politickou změnu, že debata o ženském volebním právu probíhala v roce 1917 v naprosto odlišných poměrech, než tomu bylo před válkou. Ženy musely nahradit muže po jejich odchodu do války v profesích, které byly tradičně zastávány muži. Pracovaly v průmyslu, ekonomické sféře nebo řídily autobusy. Celkově se obraz o ženách velmi proměnil.

Válka změnila i politický náhled na ženské volební právo. „*Vytvořila se situace vyžadující revizi voličského seznamu a ženy samy svým zapojením dokázaly, že je nemožné se s nově nastalou situací vyrovnat bez jejich požadavků*“.¹³⁶

A jak se v tomto vývoji angažovala ŽSPU? Válka přinesla konec existence Unie jako organizace využívající militantních praktik v boji za ženské volební právo. Emmeline Pankhurst zastavila veškeré agresivní aktivity, potažmo akce bojují za volební právo. Unie se zaměřila na válku jako ústřední téma, které by mělo hýbat britskou společností, a patriotismus se stal hlavní myšlenkou. Harold Smith píše o šovinistickém pohledu, který Emmeline a Christabel Pankhurstovi použily jako paralelu k předválečnému úsilí Unie. Podstatou byla teorie, která představovala Německo jako „mužský“ národ a Brity vyzývala, aby šli bránit Francii jako „ženský“ stát, jež považovaly za oběť mužské agrese.¹³⁷

Zatímco ostatní organizace zabývající se ženskými právy se spojily v roce 1916¹³⁸, ŽSPU se k nim nepřipojila a zaměřovala se stále pouze na válku a znovu oživené kampaně za ženské volební právo se už neúčastnila. S novým směřováním Unie ne všechny členky souhlasily, a tak když činnost organizace prakticky vymizela do ztracena a poslední finance z fondu Unie byly použity, rozhodly se některé členky

¹³⁶ Rover Constance, *Women's Suffrage and Party Politics in Britain 1866-1914*, (London: Routledge Kegan Paul 1967), s. 206

¹³⁷ Smith Harold L., *The British Women's Suffrage Campaign 1866 – 1928*, (London: Longmann, 1998), s. 60

¹³⁸ *Ibidem* s. 61

založit organizaci podobnou. *Nezávislá ženská sociální a politická unie* vznikla v březnu 1916, ovšem už zdaleka nezískala tolik příznivců a její aktivity nedosahovaly takové síly.¹³⁹

¹³⁹ Rosen Andrew, *Rise up, Women!*, (London: Routledge and Kegan Paul Ltd, 1974), s. 254

ZÁVĚR

Ženské hnutí za volební právo mělo ve Velké Británii velmi specifický průběh. Bylo do velké míry ovlivněno působením Ženské sociální a politické unie, která vznikla v roce 1903 a vedle NUWSS stála v čele britské kampaně. Zatímco ostatní organizace volily umírněnou konstituční cestu, ŽSPU se rozhodla pro způsob, který byl podle ní efektivnější. Její dedukce, že britská veřejnost je pasivní, ne příliš zainteresovaná v otázce ženských práv a z letargie ji může vytrhnout pouze rozruch, se ukázala jako správná. Stupňující se radikalizace opravdu vnesla do poklidného ženského hnutí nový vítr, a jak úspěšná byla strategie sufražetek, je možné pozorovat na politických důsledcích i na dopadech na povědomí o ženské otázce.

Podle analýzy stávajících práv zakotvených v zákoně je zřejmé, že ženám se už určitý pokrok v 19. století podařil. Značným úspěchem byly zákony, které umožnily ženám volit do místních samospráv. Ovšem cílem ženských organizací bylo dosažení plné politické rovnoprávnosti a ta mohla být dovršena jen volebním právem na celostátní úrovni. ŽSPU založili manželé Pankhurstovi v roce 1903, kdy se oba již dlouhou dobu věnovali ženským právům a měli zkušenosti i se spoluprací s politickým uskupením, Nezávislou labouristickou stranou. Motto *Deeds, not words* se brzy stalo realitou a Unie započala svoji postupnou radikalizaci. Jednotlivé stupně rozlišené podle způsobu agrese ukázaly, jak jejich činy ovlivňovaly pohled na celou organizaci. Z analýzy vyplývá, že jakkoli první dva stupně (rétorická a agresivní fáze) splňovaly svůj účel, poslední teroristická fáze se ukázala velmi netaktická. Suфраžetky unavené dlouholetou snahou o získání práv vygradovaly svoje aktivity až do velmi násilné a nebezpečné roviny, kterými si znepřátelily politické činitele a kritika přicházela i z ženského hnutí. Dalo by se říci, že došlo k selhání politické taktiky, protože zejména politické důsledky posledního teroristického stupně byly pro ženské hnutí patrné.

Politické důsledky je nutné vidět v historickém kontextu, který umožní nahlížení na problém z více perspektiv než jen té ženské. Jednání o ženských právech představených v rámci *Conciliation Bill* ovlivňovaly na politické úrovni 3 věci. Za prvé to byl fakt, že britská vláda na počátku století řešila poměrně hodně palčivých problémů. Otázka irské samosprávy zaměstnávala parlament už několik let a agresivita irských nacionalistů se stále stupňovala. V zahraniční politice se potom o slovo hlásila přicházející válka. Druhým problémem se ukázala osoba premiéra Herberta Asquitha. Ten byl zarytým odpůrcem ženského volebního práva a ve svých postojích byl neoblomný. V takto nastavené politické situaci se agresivní až teroristická kampaň

ŽSPU ukázala kontraproduktivní. Obecná nevěle se problémem žen hlouběji zabývat, ačkoli ve skutečnosti nebyla většina poslanců radikálně proti volebnímu právu žen, byla ještě umocněna stupňujícími se útoky ze strany sufražetky.

Třebaže se může zdát, že nejdůležitější je pro ženské hnutí politický dopad činnosti Unie, významný je i vliv na povědomí o ženské otázce. Práce poukazuje na fakt, že ženská otázka nebyla pro britský parlament zrovna věcí zásadní. Podobně na tom byla i veřejnost ve Velké Británii. To byla věc, která se do jisté míry proměnila s příchodem ŽSPU. Její bojovné nasazení probudilo britskou veřejnost a polarizovalo názory na práva žen ve společnosti. Aktivity sufražetek přiměly spoustu žen vstoupit do ženských organizací a vytvářet i spolky nové. Naproti tomu militantní praktiky pomohly zorganizovat opozici ženskému hnutí. Antisufražistické tendence se objevovaly už v 19. století, ale ke sjednocení snah došlo až na počátku 20. století, kdy vznikly dvě výrazné antisufražistické organizace. Velkou zásluhu na rozšíření povědomí o aktivitách ŽSPU měly také noviny. Tato rozvíjející se oblast věnovala „*bláznivým ženám*“¹⁴⁰ značnou pozornost. Z novinářského hlediska bylo téma velmi atraktivní a své výhody v něm našly i členky ŽSPU. Rychle pochopily, že noviny, které psaly o jejich aktivitách, jsou vlastně výbornou reklamou a mohou skrze ně na téma žen upozornit.

Z výše popsaných jednotlivých závěrů mohu odpovědět na otázku položenou v úvodu práce, a to zda postupná radikalizace ovlivňovala přijetí volebního práva pro ženy a povědomí o ženské otázce. Ano, postupná radikalizace měla vliv na průběh britské kampaně za politické zrovnoprávnění žen, ovšem stupňující se agresivita byla zároveň důvodem, proč nebyly její zásluhy v celkovém hodnocení její kampaně příliš výrazné. Nicméně odpověď bych mohla rozdělit na dvě úrovně – vliv negativní a vliv pozitivní.

Nejmilitantnější postupy Unie v závěru její existence měly negativní vliv na rozhodování parlamentu a britská veřejnost ztrácela k teroristickým aktivitám Unie sympatie. V předválečném období Unie neodhadla, jaké důsledky její nejagresivnější fáze přinese a toto období do určité míry ovlivňuje hodnocení kampaně ŽSPU.

Každopádně v celkovém hodnocení vlivu ŽSPU se musí zmínit i její pozitivní přínos ženskému hnutí, ačkoli mnohem častěji se v souvislosti se sufražetkami píše o násilných a agresivních činech. Členky Unie svým chováním, ať už bylo morálně

¹⁴⁰ Takto byly v poslední teroristické fázi sufražetky často v novinách prezentovány.

správné či nikoli, pozvedly debatu o ženských právech na vyšší úroveň, než kdy byla. A to byl podle mě důležitý podklad pro vývoj událostí po vypuknutí první světové války.

SUMMARY

Women's suffrage movement in Great Britain was very specific in many ways. Women's Social and Political Union which was founded in 1903 heavily influenced course of campaign. Next to the NUWSS headed British campaign for women's suffrage. But unlike other organizations chose the moderate non-militant methods, Women's Social and Political Union decided to differ to them. It picked tactic according to it more effective. Suffragettes believed that British public was too passive and it required a strike or some kind of tragedy, or other upheal to galvanise it. A gradual radicalization Union really brought an excitement into suffrage campaign and political consequences together with effect on women's movement demonstrate how successful the chosen way was.

To get the vote on equal level as man was the main goal of women's suffrage organizations. Women achieved success in local authorities where women with some property could vote, but equality on national level hadn't yet been realistic. Suffragettes, following their motto Deeds, not words soon became part of a Union's strategy. I divide its activities in different types according to the grade of militancy. First and second period called rhetoric and aggressive were followed by a terroristic phase. The last grade characterised by terroristic actions showed very unwise. Suffragettes tired of long-lasting unsuccess gradated their activities into very dangerous and aggressive degree. They weren't afraid of using bombs or attacking MPs and this behavior antagonized public, opinion of deputies and the rest of women's movement. The tactic of Union failed and the last terroristic phase had very serious political consequences for women's suffrage and women's suffrage in whole.

The political impact is necessary to see in a historic context of Great Britain that time. Passing of crucial Conciliation Bill influenced three points. First of all is the fact that British Parliament dealt with much more burning issue. The question if Irish autonomy worried Government for many years and its aggression rised. The second great difficulty suffragettes found in Prime minister Herbert Asquith. He viewed women's political rights useless and fought against every effort of suffrage groups. In a such political constellation, radicalization of suffragettes didn't help to evert general unwilling of deputies on women's suffrage.

Activities of Union had also considerable impact on women's movement in Great Britain. Stubborn militancy woke up British public from lethargy and accelerated shaping up antisuffragist organizations. Significant role played the newspapers. At the

beginning of 20th centuries their circulation raised and new ones were founded. So called crazy women were issue very attractive for journalists and their devoted members of Women's Social and Political Union important room in newspapers.

Because of arguments presented above it is possible to answer the question if gradually radicalization impacted women's suffrage campaign or not. And the reply should be considered in two ways – negative and positive.

The most aggressive terroristic Union's tactic influenced negatively decision of Parliament and also British public didn't like its dangerous activities. This is a impression which is maybe the most often connected with suffragettes. But in whole evaluation should be mention also one thing. Members of Union undoubtedly woke low public interest on women's rights and raise the problem on a higher level.

POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE

ABRAMSOVÁ, Lynn. *Zrození moderní ženy. Evropa 1789 – 1918*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. 367 s. ISBN 80-7325-060-8.

BARTLEY, Paula. *Emmeline Pankhursts*. London: Routledge, 2002. 304 s. ISBN 978-0415206518.

BUSH, Julia. *Women against the law: female anti-suffragism in Britain*. Oxford: Oxford University Press, 2007. 340 s. ISBN 978-0-19-924877-3.

CRAWFORD, Elizabeth. *The women's suffrage movement in Britain and Ireland: a regional survey*. London: Routledge, 2006. 305 s. ISBN 0-415-38332-3.

DUBY, Georges., PERROT, Michelle. *A history of women in the west*. Harvard College, 1993. 640 s. ISBN 0-674-40370-3.

HANNAM June, AUCHERLONIE Mitzi, HOLDEN Katherine, *International encyclopedia of women's suffrage*. Santa Barbara: ABC-CLIO, 2000. 380 s. ISBN 978-1576070642.

JENKINS, Roy. *Asquith*. London: Collins, 1967. 640 s. ISBN 0-00-217712-9.

JORGENSEN-EARP, Cheryl R. *The transfiguring sword: the just war of the women's social and political Union*. Tuscaloosa: University of Alabama, 1997. 208 s. ISBN 978-0817308704.

KENT, Susan Kingsley *Sex and suffrage in Britain 1860 – 1914*. Princeton, NJ: Princeton University, 1987. 295 s. ISBN 0-691-05497-5.

McCALLUM, Ronald Buchanan. *The Liberal Party from Earl Grey to Asquith*. London: V. Gollancz, 1963. 192 s. ASIN B0000CLODD.

NYM MAYHALL, Laura E. *The Militant suffrage movement: citizenship and resistance in Britain. 1860-1930*. Oxford University Press, 2003. 218 s. ISBN 0-19-515993-4.

PURVIS, June. *Emmeline Pankhursts: A biography*. London: Routledge, 2003. 480 s. ISBN 978-0415325936.

ROSEN, Andrew. *Rise up, women!: the militant campaign of the women's social and political union 1903-1914*. London: Routledge and K. Paul, 1974. 312 s. ISBN 0-7100-7934-6.

ROVER, Constance. *Women's suffrage and party politics in Britain 1866 – 1914*. London: Routledge Kegan Paul 1967. 240 s. ISBN 0710050194.

SMITH, Harold L. *The British women's suffrage campaign 1866 – 1928*. London: Longman, 1998. 122 s. ISBN 0-582-29811-3.

SNELLGROVE Laurence Ernest. *Suffragettes and votes for women*. London: Longmans and Green, 1966. 91 s. ISBN 978-0582203976

Archivy novin:

The Guardian

The New York Times

Internetové zdroje:

www.eurocosm.com – stránka zabývající se životem v jednotlivých evropských státech se zaměřením na jejich kulturu

www.feminismus.cz – český portál o ženách, mužích, feminismu a gender studies

www.guardian.co.uk – online verze britského deníku The Guardian

<http://news.bbc.co.uk> – online verze rozhlasové a televizní společnosti BBC

